

Preventie van dakloosheid

Resultaten van de Preventiescanner Dakloosheid

Regio Drechtsteden en Alblasserwaard

Annabel Scheepers en Judith Wolf
Impuls - Onderzoekscentrum maatschappelijke zorg, Radboudumc Nijmegen
Juni 2022

Radboudumc

Met veel dank aan alle gemeenten voor de medewerking aan de Preventiescanner Dakloosheid.

© 2022 Impuls - Onderzoekscentrum maatschappelijke zorg, Radboudumc Nijmegen.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Deel 1

Krachten en kansen van preventieve aanpak dakloosheid

Regio Drechtsteden en Alblasserwaard

Preventiescanner Dakloosheid: samenvatting en duiding

Inhoudsopgave

Deel 1 Krachten en kansen van preventieve aanpak dakloosheid in regio Drechtsteden en Alblasserwaard

Preventiescanner Dakloosheid: samenvatting en duiding

1	Introductie	5
2	Pijler bestaanscondities: stabiele basis van een thuis	8
2.1	Gezondheid	8
2.2	Wonen	9
2.3	Inkomen.....	10
2.4	Activiteiten	11
2.5	Relaties	12
3	Pijler verzorging: behouden van een thuis	12
4	Pijler herstellende zorg: borgen van een beschermd thuis	13
5	Pijler wonen ^{op maat} : Weer onder een dak	14
6	Beleid voor een preventieve aanpak dakloosheid	16
6.1	Focus van preventie	16
6.2	Veranderaanpak	20

1 Introductie

Het landelijke plan van aanpak van het ministerie van VWS *'Een (t)huis, een toekomst'* (zomer 2020) koerst op een brede aanpak van het tegengaan van dakloosheid. Een eigen passende woonplek met begeleiding vormt hierbij de basis: herstel begint met een thuis. Het kabinet roept gemeenten op om voor 1 januari 2022 landelijke doelstellingen te realiseren op het gebied van preventie, vernieuwing van de maatschappelijke opvang en wonen met begeleiding. Gemeenten worden hiertoe met een budget door het rijk gefaciliteerd.

1.1 Preventie van dakloosheid

Dakloosheid is een ernstig public health probleem waarbij structurele, institutionele, relationele en individuele factoren in complexe interacties meespelen. Het gaat bij preventie van dakloosheid om het doorbreken van sociale uitsluitingsprocessen en het voorkomen van dakloosheid. En ook om het vermijden van dakloosheid bij acuut en reëel risico op verlies van onderdak bij de twee belangrijkste routes naar dakloosheid, nl.:

- 1 Verlies van onderdak na een ingrijpende gebeurtenis, zoals een relatiebreuk of baanverlies, een huisuitzetting, voornamelijk vanwege schuldenproblematiek of remigratie van mensen¹;
- 2 Gebrek aan onderdak na het verlaten van een (verblijfs-)instelling, zoals een jeugdzorginstelling, GGZ-voorziening, een maatschappelijke opvangvoorziening of een gevangenis.

Kiezen voor preventie betekent een principiële verschuiving van het achteraf oplossen van dakloosheid naar het voorkomen dat mensen dakloos worden. Een preventieve aanpak van dakloosheid betekent dus ook een (verdere) transformatie van de opvang in woonvoorzieningen naar meer tijdelijke woonplekken in de eigen omgeving van mensen, met daarbij flexibele, ambulante ondersteuning voor als dat nodig is. Vertrekpunt daarbij is het recht op huisvesting dat in Nederland bestaat².

1.2 Pijlers van een preventieve aanpak van dakloosheid

De Preventie Alliantie, met financiering van het ministerie van VWS, ondersteunt gemeenten bij de preventieopgave. Als houvast bij deze opgave heeft de Preventie Alliantie voor gemeenten een beleidskader gemaakt, met huisvesting als basis (Wolf, 2021)³. Schema 1 toont dit beleidskader voor een preventieve aanpak van dakloosheid, met vier pijlers van sociale inclusie en hierbij horende doelen.

¹ Deze route omvat de door de Raad voor Volksgezondheid & Samenleving (zie noot 2) onderscheiden drie routes, nl. verlies van onderdak na 1) een ingrijpende gebeurtenis; 2) een huisuitzetting en 3) remigratie.

² Raad voor Volksgezondheid & Samenleving (2020). Advies: 'Herstel begint met een huis. Dakloosheid voorkomen en verminderen'. RVS: Den Haag.

³ Wolf, J.R.L.M. (2022). Beleidskader Sociale inclusie: Iedereen heeft toekomst met een (t)huis. Preventie Alliantie. Nijmegen: Impuls, Radboudumc.

Schema 1 Pijlers en doelen van sociale inclusie

Bestaanscondities	Voorzorg	Herstelzorg	Wonen^{op maat}
<i>Stabiele basis van een thuis</i>	<i>Behouden van een thuis</i>	<i>Borgen van een beschermd thuis</i>	<i>Passende, duurzame huisvesting</i>

Het beleidskader sociale inclusie omvat vier pijlers die elk bestaan uit condities die tezamen van belang zijn voor een stabiel thuis en een goed leven van mensen.

1 Bestaanscondities

Bestaanscondities verwijzen naar wat mensen nodig hebben voor een goed leven, inclusief de eigen regie en veerkracht om zelf in die condities te kunnen voorzien, tegenslagen op te vangen en een betekenisvolle bijdrage te leveren aan de samenleving. Doel is een stabiele basis van een thuis. Deze primaire vorm van preventie komt ten goede aan alle burgers en vraagt extra inspanningen voor mensen die achteropraken.

2 Voorzorg

Voorzorg omvat, om erger te voorkomen, proactieve signalering en vroegtijdige ondersteuning van mensen die door een opeenstapeling van risico- en stressfactoren de greep op hun bestaan en de geborgenheid van hun (t)huis (dreigen te) verliezen en/of te maken hebben met onzekere of ontoereikende huisvesting. Deze vorm van secundaire preventie richt zich op het behouden van een thuis.

3 Herstelzorg

Herstelzorg omvat ondersteuning van mensen die achterop zijn geraakt, moeite hebben om zichzelf te handhaven in de samenleving en voor een goed leven extra steun nodig hebben. Het gaat om mensen die in de wijk wonen, om mensen die uitstromen uit een verblijfsinstelling en om mensen die op straat verblijven. Doel van deze tertiaire vorm van preventie is het borgen van een beschermd thuis en het voorkomen van (nieuwe episodens van) dakloosheid.

3 Wonen^{op maat}

De pijler wonen^{op maat} omvat een breed arsenaal aan gevarieerde woonplekken. Specifiek gaat het om: 1) tijdelijke woonplekken voor mensen met een acute woonvraag als gevolg van verlies van onderdak (secundaire preventie), en; 2) beschermde woonplekken voor mensen die vertrekken uit een verblijfsinstelling (tertiaire preventie). Doel is passende, duurzame huisvesting.

Bestaanscondities en voorzorg komen tegemoet aan alle inwoners in gemeenten. Deze pijlers brengen gemeenten lang niet altijd in verband met preventie van dakloosheid, maar doen er hiervoor wel degelijk en ook veel toe. Als bestaansvoorwaarden van mensen zijn verzekerd en mensen weerbaarder zijn, en ondersteuning krijgen als zij uit balans zijn, is er minder risico op (terugval in) dakloosheid. Herstelzorg en wonen^{op maat} hebben, met vroeginterventie vanuit de voorzorg, een directere samenhang met preventie van dakloosheid, vanwege het reëlere risico op

verlies van onderdak en de opties voor wonen als mensen onverhoopt dakloos worden. Het lastige met preventie is, dat de impact van inspanningen op het tegengaan van dakloosheid lastig, zo niet onmogelijk is te duiden. Onbekend blijft immers altijd of mensen zonder die inspanningen dakloos zouden zijn geworden.

Als het om 'wonen' gaat, zijn er natuurlijk meer dan de bij de pijler genoemde twee opties, nl.: zelfstandig wonen; zelfstandig wonen met contract; zelfstandig (kleinschalig) groepswonen; tijdelijk wonen, dichtbij huis, en; verblijf in instelling. De transformatie van de maatschappelijke opvang betekent loslaten van deze zogenaamde woonladder en inzetten op inclusief wonen in de wijk en terugvallen op verblijf als dat echt niet anders kan^{4,5}.

1.3 Preventiescanner Dakloosheid

De Preventie Alliantie heeft een Preventiescanner Dakloosheid ontwikkeld, bedoeld voor gemeenten om een beeld te krijgen van de huidige preventieve aanpak: wat is de kracht ervan en wat wil je als gemeente dus behouden of verbeteren en wat zijn kansen voor versterking. Vanwege de focus op preventie richt de uitvraag van de scanner bij 'wonen' zich vooral op 'tijdelijk wonen' na verlies van onderdak vanwege een ingrijpende gebeurtenis en 'verblijf' vanwege het risico op dakloosheid na uitstroom uit een instelling. Een focus dus op de twee belangrijkste routes naar dakloosheid.

De resultaten van de scanner kunnen worden gebruikt om met collega's, bestuurders of samenwerkingspartners het gesprek aan te gaan over de versterking van de aanpak.

Voor de regio Drechtsteden en Alblasserwaard deden aan de pilot van de Preventiescanner Dakloosheid negen gemeenten mee, nl.: Alblasserdam, Dordrecht, Gorinchem, Hardinxveld-Giessendam, Hendrik-Ido-Ambacht, Molenlanden, Papendrecht, Sliedrecht en Zwijndrecht.

De vier beschreven inclusiepijlers vormen de kapstok van de samenvatting van de resultaten van de scanner hierna. Op basis van de gegeven antwoorden van gemeenten, komen per pijler de krachten en kansen van versterking van de aanpak in de regio Drechtsteden en Alblasserwaard aan bod. Dit deel van de rapportage eindigt met een bespreking van het beleid preventie dakloosheid, met een duiding van waarop de meeste preventiewinst is te boeken en hoe gemeenten met de beleidsontwikkeling van preventie dakloosheid aan de slag kunnen gaan.

⁴ Advies Commissie Toekomst Beschermd wonen (2015). Van beschermd wonen naar een beschermd thuis. Den Haag: VNG.

⁵ Raad voor Volksgezondheid & Samenleving. (2021). Een eerlijke kans op gezond leven. Publicatie 2021-04. Den Haag: RVS.

2 Pijler bestaanscondities: stabiele basis van een thuis

Bestaanscondities vervullen voor mensen belangrijke behoeften in het licht van een goed en zingevend leven, met toekomstperspectief. Tezamen geven die bestaanscondities – gezondheid; wonen; inkomen; activiteiten; en, relaties - een stabiele basis voor een eigen thuis.

Bestaansonzekerheid geeft (veel) risico op dakloosheid.

2.1 Gezondheid

Gezondheidsproblemen leiden vaak niet direct tot dakloosheid, maar zijn in het proces van sociale uitsluiting wel een belangrijk factor, met dakloosheid als extreme vorm ervan. Gemeenten kunnen in samenwerking met o.a. zorgverzekeraars op gezondheidsbevordering van inwoners inzetten.

Denkbaar is, dat met de scanner niet alle potentieel hiervoor is uitgevraagd. Afgaande op de resultaten van de scanner, gebeurt er bij de gemeenten in de regio Drechtsteden en Alblasserwaard al veel voor het versterken van gezondheid van inwoners.

Krachten:

- Sterk zijn de gemeenten in de regio in het bevorderen van de gezondheid en het versterken van het zelfregulerend vermogen van de inwoners, door onder meer:
 - Zelfhulpgroepen en herstel- en krachtgroepen, met gebruik van ervaringsdeskundigheid.
 - Cursussen, zoals een training van gezondheidsvaardigheden en verbetering van leefstijl, een training laaggeletterdheid, cursus omgaan met stress, training mentale weerbaarheid.
 - Cliëntenondersteuners, in de grotere gemeenten bijvoorbeeld straatadvocaten, voor ondersteuning bij het krijgen van juiste zorg en ondersteuning, waaronder bij het krijgen en houden van huisvesting.
- De meerderheid van de gemeenten biedt allerlei faciliteiten, waaronder voorlichting en gedragsbeïnvloeding, middelen met het oog op preventie (anticonceptie en schone spuiten etc.) en psycho-educatie over ziekten/stoornissen en hoe hiermee om te gaan.

Kansen:

- Gemeenten doen er goed aan samen nader te reflecteren op wat zij structureel nog meer kunnen doen voor het versterken van de gezondheid van inwoners, vooral van inwoners die maatschappelijk achterop zijn geraakt. Dat is een van de kernopgaven voor een sterk sociaal domein. Om gezondheidsachterstanden te verkleinen is een gelijktijdige, wederzijds versterkende aanpak nodig van maatschappelijke oorzaken van ongezondheid én van leefstijl en gedrag. Dus integraal, met een verbreding naar andere domeinen.⁶
- Vrijwel alle gemeenten kunnen meer voorzien in eHealth programma's voor behoud of verbetering van de eigen gezondheid, zoals 'Grip op je dip'.
- Voor de gemeenten die nog niet voorzien in groepen voor KOPP of KOV-kinderen is het raadzaam die te overwegen. Psychische en verslavingsproblemen van ouders zijn, zo geeft onderzoek aan, een risicofactor voor dakloosheid.

⁶ Raad voor Volksgezondheid & Samenleving (2021). Een eerlijke kans op gezond leven. RVS: Den Haag. Publicatie 2021-04.

2.2 Wonen

Een passende en veilige woonplek is basis en anker van een menswaardig bestaan, voorwaarde voor sociale inclusie, en draagt bij aan de identiteit van mensen (Advies Toekomst Beschermd wonen, 2015).

Proactieve aanpak van betalingsachterstanden en woononzekerheid

Te krappe of slecht onderhouden huisvesting en minder optimale, ongezonde woonomstandigheden kunnen bijdragen aan wooninstabiliteit. Betalingsachterstanden, waaronder huurschulden, kunnen het begin zijn van problematische schulden die het proces richting uitsluiting en dakloosheid kunnen versnellen.

Krachten:

- Sterk zijn de meeste gemeenten (8 à 9) in de aanpak van betalingsachterstanden en het verhogen van de woononzekerheid. Ze voorzien in regelingen met woningcorporaties over betaling huurachterstanden en voorkomen van huisuitzettingen, afspraken met bedrijven over de melding en aanpak van betalingsachterstanden en zijn er systemen voor vroegsignalering en huisbezoeken bij huishoudens met huurschulden.

Kansen:

- Belangrijke winst is nog te boeken als gemeenten nog meer doen om te voorkomen dat mensen op straat komen vanwege financiële redenen. Dat kan vooral door:
 - Betaling van vaste lasten uit de uitkering van inwoners die jarenlang niet kunnen rondkomen.
 - Kleine schulden van bewoners over te nemen om zo huisuitzettingen te voorkomen, evt. in combinatie met 2e kans contract en/of budgetbeheer.
 - Het meer op maat toepassen van de kostendelersnorm.
- Verder kunnen veel gemeenten nog werken aan een regeling met brancheverenigingen particuliere verhuur over de betaling van huurachterstanden en het afwenden van een huisuitzetting. Dit zijn taken van de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening (Wgs; per 1 januari 2021).

Aanpak van openbare orde- en veiligheidsrisico's

Uiteenlopende veiligheidskwesties spelen ook mee bij sociale uitsluiting en dakloosheid. Zo lopen kwetsbare inwoners, waaronder mensen met licht verstandelijke beperkingen, meer risico slachtoffer te worden van misbruik en/of misdrijven. Denk aan misbruik door loverboys en dealers en misbruik door als katvanger⁷ te worden ingezet. Een deel van de kwetsbare inwoners is onvoldoende in staat tot adequate zelfzorg en/of heeft last van verzamelwoede. Woningen kunnen daardoor ernstig vervuild raken wat brandgevaar en stankoverlast kan geven, met risico op overlast en huisuitzetting. Criminaliteit, ook kleine criminaliteit geeft risico op verdere uitsluiting en dakloosheid.

⁷ Een katvanger is iemand op wiens naam een bankrekening, onderneming, grond of voertuig et cetera staat met als doel om de werkelijke eigenaar buiten schot van justitie te houden. Criminelen maken gebruik van de diensten van katvangers. Soms wordt oplichting, bedreiging of chantage gebruikt om iemand over te halen katvanger te zijn.

Krachten:

- Gemeenten zijn wat betreft de aanpak van openbare orde- en veiligheidsrisico's sterk in bemiddeling bij burenoverlast en -conflicten; signaleren en bestrijden van woningvervuiling/verzamelwoede, bijvoorbeeld door inzet van schoonmaakploegen van GGD en signaleren en aanpakken van overlast door groepen jongeren.

Kansen:

- Voor zover gemeenten hierin nog niet voorzien kan overwogen worden meer te doen aan het signaleren en aanpakken van illegale onderverhuur en het signaleren en aanpakken van een hennepkwekerij in woningen.
- Ook kunnen gemeenten meer inzetten op preventieprogramma's, bijvoorbeeld voor veelplegers of voor jongeren die met 1 been in de criminaliteit staan.

2.3 Inkomen

Dakloosheid heeft een sterke samenhang met armoede. Onderzoek laat zien dat mensen in langdurige armoede vaak een slechtere gezondheid hebben, minder meedoen in de samenleving, vaak een lage sociaaleconomische status hebben, soms ook laaggeletterdheid zijn en/of minder vaardig en ook moeite hebben om toegang te krijgen tot regelingen, toeslagen en ondersteuning & zorg. Natuurlijk hebben niet alle mensen die onderdak verliezen een achtergrond van armoede. Wel hebben veel mensen die aankloppen bij de opvang vaak forse schulden en weinig of geen inkomen. Een plotselinge inkomensachteruitgang kan directe aanleiding zijn voor dakloosheid.

Krachten:

- Sterk is, dat een meerderheid van de gemeenten voor inwoners al het nodige doet om te voorzien in extra inkomen bij langdurige armoede, zoals ondersteuning van mensen bij het krijgen van subsidies, het faciliteren van een voedselbank, een noodfonds voor het bekostigen van onverwachte uitgaven.
- Ook op het gebied van vroegtijdige aanpak van schulden faciliteert het merendeel van de gemeenten het nodige, zoals cursussen voor het ontwikkelen van vaardigheden voor inkomensbeheer, afspraken met zorgverzekeringen voor melding en aanpak achterstallige betalingen, budgetbeheer, het CAK (Centraal Administratie Kantoor) raadplegen voor een overzicht wanbetalers zorgpremie, schuldhulpverleningstrajecten en het kwijtschelden van betalingsachterstanden bij de gemeente.

Kansen:

- Gemeenten kunnen bij het aanpakken van betalingsachterstanden en (problematische) schulden, mede vanwege hun Wgs-verplichtingen, nog werken aan:
 - Faciliteren van begeleiding en langdurig inkomensbeheer, beschermingsbewind en varianten daarvan.
 - Een systeem van huisbezoeken bij huishoudens met twee of meer of meer meldingen van betalingsachterstanden van de huur.
 - Een collectieve betalingsregeling van zorgpremies zorgverzekeringswet.
 - Een regeling voor betaling van boetes en schulden via het CJIB.

- Reflectie op eventueel negatieve gevolgen van gehanteerde criteria voor schuldhulpverlening en criteria zo nodig aanpassen.
- Elke gemeente zou, voor zover nog niet gedaan, (moeten) kunnen besluiten tot maatregelen voor (extra) inkomen voor inwoners:
 - Op maat en/of versneld verstrekken van uitkering of leefgeld aan jongeren tot 27 jaar en aan volwassenen. Door respectievelijk een lange gemiddelde wachttijd en de wettelijke termijn voor het kunnen verstrekken van een uitkering, zoals bij jongeren onder de 27 jaar, ontstaan een tekort aan inkomen met alle risico's van dien (Divosa rapport, 2020).
 - Een tegemoetkoming bij inrichtingskosten van een nieuwe woonplek.
 - Een noodfonds voor het bekostigen van onverwachte uitgaven van kwetsbare inwoners.
 - Een kind-pakket voor kinderen van gezinnen in armoede.
- Wat alle gemeenten verder nog kunnen doen is:
 - Met een proef nagaan of het inwoners lukt om zelf toegang te krijgen tot allerlei regelingen en toeslagen (gebruik digitale systemen) en in staat zijn om de (ambtelijke) taal in de communicatie met de gemeente te begrijpen en de communicatie(middelen) indien nodig aanpassen.
 - Nagaan of laagdrempelige loketten (in combinatie mogelijk met andere faciliteiten) voorzien in alle functies die mensen nodig hebben rondom hun inkomsten, financieel beheer en schulden, zoals budgetadvies, inkomensondersteuning, hulp bij financiële vraagstukken en bij betalingsachterstanden, hulp bij invullen belastingaangifte en (op tijd) toegang krijgen tot subsidies en toeslagen.

2.4 Activiteiten

Voor een stabiele basis en ervaren zelfbepaling van mensen is deelname aan onderwijs, opleiding, vrijwilligerswerk en betaald werk en/of activiteiten erg belangrijk. Als dat ontbreekt - verlies van baan is een belangrijke aanleiding tot dakloosheid - missen mensen vaak structuur in de dag, ontmoetingen met andere mensen en een gevoel van zingeving. Onmisbaar zijn in dit verband laagdrempelige inloopcentra of krachtpunten in de wijk, bedoeld voor ontmoeting, activiteiten en steun bij dagelijkse vragen (Advies Toekomst Beschermd wonen, 2015).

Krachten:

- Heel sterk is, dat vrijwel alle gemeenten activiteiten/initiatieven hebben voor activering van mensen die langdurig in bijstand zijn, werkplaatsen, activiteiten in groepen voor vrijetijdsbesteding en ontspanning (bijvoorbeeld in wijk- of zelfregiecentrum), kwetsbare inwoners inzetten voor onderhoud van publieke ruimten (straatveegploegen, groenvoorziening etc.) en middelen voor inwoners om mee te kunnen doen aan sport, cultuur en scholing.

Kansen:

- Gemeenten zouden nog kunnen nagaan of er, naast deze activiteiten en faciliteiten, voor kwetsbare inwoners voldoende perspectief bestaat op werk en scholing.

2.5 Relaties

Uit de hand gelopen relatie- en gezinsconflicten zijn, zeker in combinatie met mishandeling en geweld, een belangrijke oorzaak, en veelal ook een directe aanleiding (weglopen, huis verlaten) voor acute dakloosheid. Mensen die in hun jeugd zijn verwaarloosd of mishandeld, lopen een verhoogd risico op dakloosheid. Bijna 40% van de mensen die zich in de vier grote steden bij de opvang meldde vanwege verlies van onderdak, rapporteerde mishandeling in hun jeugd.

Krachten:

- Sterk is, dat vrijwel alle gemeenten voorzien in krachtpunten in de wijk, programma's voor het tegengaan van eenzaamheid en het verstevigen of opbouwen van het sociale netwerk van kwetsbare burgers faciliteren. Ook faciliteren zes van de negen gemeenten de inzet van buddy's om mensen te helpen bij het vinden van ondersteuning en hulp.
- Ook doen de gemeenten veel aan het tegengaan van escalaties in relaties. Zo voorzien ze in laagdrempelige opvoedondersteuning en bemiddeling voor echtparen in een (v)rechtscheiding en voor gezinnen met oplopende conflicten. Ook is er in acht van de negen gemeenten een systematische en omvattende aanpak van huiselijk geweld.

Kansen:

- Met het oog op vroegtijdiger inzetten op bemiddeling in persoonlijke en gezinsrelaties kunnen meer gemeenten overwegen om Eigen Kracht-conferenties beschikbaar te maken, mogelijk in gezamenlijkheid met andere gemeenten.
- Meer gemeenten zouden de inrichting van een luisterlijn, SOS-lijn of telefonische achterwacht moeten overwegen (taakstelling van Wmo).
- Gemeenten wordt aangeraden om te reflecteren op wat zij nog meer kunnen doen voor het verstevigen van de leun- en steunstructuur in wijken en meer sociale cohesie (*holding environment*). Hierdoor kan (nog) meer oog en oor voor elkaar ontstaan, meer onderling begrip, ook voor betrekkelijke buitenstaanders, en kan de gemeenschap meer als vangnet en positieve aanjager dienen. Gerichtte antistigma-activiteiten zijn van wezenlijk belang hiervoor (nu biedt geen enkele gemeente dat; één gemeente is nu hiervoor de mogelijkheden aan het verkennen). Ook zou er meer kunnen worden ingezet op trainingen voor versterken van de sociale vaardigheden en onderlinge communicatie en op thema-avonden voor inwoners in de wijk voor het leren signaleren van risico's op sociale uitsluiting. De ene gemeente die dit al doet kan hiertoe een voorbeeld zijn.

3 Pijler zorg: behouden van een thuis

Wat bieden gemeenten als mensen uit balans zijn na een ingrijpende gebeurtenis, de greep op hun bestaan (dreigen te) verliezen en een verhoogd risico lopen op dakloosheid? En hoe wordt de kwaliteit van deze faciliteiten gewaarborgd?

Krachten:

- Heel sterk is, dat de meerderheid van de gemeenten de nodige faciliteiten voor ondersteuning aanbiedt aan inwoners na een ingrijpende gebeurtenis, voor het behouden van een huis, nl.: laagdrempelige ondersteuning om proactief 'achter de voordeur' contact te krijgen, inzet van psychiatrische expertise en coaching, huishoudelijke hulp, een gemeentelijk

loket voor informatie over dakloosheid en proactieve ondersteuning door wijkteams en maatschappelijk werk in geval van dreigende dakloosheid.

- Sterk is ook, dat zeven van de negen gemeenten bijscholing aan wijkteams bieden en zes gemeenten hebben duidelijke afspraken voor de op- en afschaling van de ondersteuning van kwetsbare inwoners in de keten van ondersteuning.

Kansen:

- Wat standaard voor preventie van dakloosheid beschikbaar zou moeten zijn is 'outreachinge vroeginterventie' om per direct en proactief bij dreigende dakloosheid ondersteuning te mobiliseren en in te zetten (Denk aan: 'Erop af'). Nu bieden vijf gemeenten dat. Ga na of dit ook in de andere gemeenten beschikbaar is te maken.
- Alle gemeenten doen er goed aan om na te gaan of wijkteams en maatschappelijk werk voldoende zijn toegerust voor ondersteuning van mensen met dreigende dakloosheid en hiervoor over de juiste faciliteiten beschikken (mogelijkheid tot outreach, capaciteit, psychiatrische expertise & consultatie etc.).
- Kies principieel, vanuit forse besparingen op materiele kosten en vermindering van groot persoonlijk leed, voor het stoppen van ontruiming van sociale huurwoningen vanwege huurachterstanden (RVS, 2020). Gemeenten kunnen overwegen om bij dreigende huisuitzettingen kleine (huur)schulden voor inwoners te betalen om de huisuitzetting af te wenden. Ook om 'tijd' te kopen voor oplossingen. Zorg dan ook voor stevig financieel beheer, bijvoorbeeld in de vorm van inkomensbeheer of beschermingsbewind, en voor intensieve woonbegeleiding.
- Alle gemeenten zouden meer moeten investeren in de kwaliteit van ondersteuning en opvang van inwoners die uit balans zijn, dakloos dreigen te raken of dakloos zijn. Dit gebeurt nu nog betrekkelijk weinig. Denk hierbij aan: het aanpassen van de bereikbaarheid van instanties, bijscholing van professionals van de eerstelijnszorg en van medewerkers van gemeentelijke instanties en opdracht aan uitvoerders van Wmo-ondersteuning goed onderbouwde gesprekstoelen en effectieve wetenschappelijke interventies te gebruiken.

4 Pijler herstelzorg: borgen van een beschermd thuis

Wat bieden gemeenten aan ondersteuning voor mensen in een zwakke maatschappelijke positie, vaak levend in de marge van de samenleving met reëel risico op (hernieuwde) dakloosheid?

Krachten:

- Sterk is, dat vrijwel alle gemeenten gespecialiseerde zorg, op maat bieden (denk aan inzet Flexibele Assertive Community Treatment (FACT) voor mensen met ernstige psychische aandoeningen). En zes van de negen gemeenten faciliteren ervaringsdeskundige buddy's.
- Sterk is ook, dat de meerderheid van de gemeenten ondersteuning biedt bij vertrek uit een verblijfsinstelling: crisisopvang van de maatschappelijke opvang, beschermd wonen, detentie, GGZ-instelling en een jeugdinstantie. De nazorg die wordt geboden bestaat veelal uit: transitieondersteuning, herstel- of krachtgroepen en trainingen die mensen helpen om hun huishouden te voeren.

Kansen:

- Belangrijke winst ligt in de versterking van langdurende woonbegeleiding voor huishoudens die langere tijd extra steun nodig hebben, met flexibele intensiteit voor als het beter gaat (praktische en emotionele steun, schuldhulp, inkomensbeheer, uitbouw netwerk etc.). Ga als kleinere gemeenten na of algemene voorzieningen, zoals het welzijnswerk, hierin voldoende en met voldoende kwaliteit en expertise (kunnen) voorzien.
- Winst is te behalen door krachtigere facilitering van herstel- of krachtgroepen die inwoners 'met een rugzak vol bagage' ondersteunen in hun eigen herstelproces, met inzet van ervaringsdeskundigheid.
- Ga in elke gemeente na of algemene voorzieningen, zoals het welzijnswerk en de eerstelijnszorg, gemakkelijk gebruik kunnen maken van gespecialiseerde psychiatrische expertise. Faciliteer ook, voor zover aan de orde, de aansluiting op behandeling en specialistische zorg voor mensen die dat (vanuit de (geestelijke) gezondheidszorg, gehandicaptenzorg of ouderenzorg) nodig hebben (Advies Toekomst Beschermd wonen, 2015).
- De inzet om dakloosheid na vertrek uit een verblijfsinstelling te vermijden kan beter. Hoewel vrijwel alle gemeenten aangeven in nazorg bij de verschillende verblijfsinstellingen te voorzien, bieden betrekkelijk weinig gemeenten de uitgevraagde nazorgactiviteiten na vertrek uit een verblijfsinstelling. De antwoorden lijken op de twee vragen lijken in tegenspraak. Overweeg als gemeenten om meer ervaringsdeskundige buddy's voor ondersteuning bij allerlei praktische zaken in te zetten en het organiseren van trainingen/programma's die mensen helpen om hun huishouden te voeren. Gemeenten die aangeven bij uitstroom vooral maatwerk te leveren, dus als er een ondersteuningsbehoefte is van een inwoner na vertrek, kunnen nagaan wat de meerwaarde is van meer 'standaard' nazorg waarop inwoners altijd kunnen terugvallen, en of hierin voorzien niet kostenbesparend is, zowel materieel als immaterieel.
- De opvang van feitelijk dakloze mensen blijft aandacht vragen. Op enkele gemeenten na, is er geen zicht op het aantal feitelijk dakloze mensen (rechthebbend en niet rechthebbend).

5 Pijler wonen^{op maat}: Weer onder een dak

Wat bieden gemeenten aan wonen^{op maat} als mensen (via de belangrijkste routes naar dakloosheid, dus na een ingrijpende gebeurtenis en na vertrek uit een (verblijfs-)instelling) dreigen dakloos te worden? Wat kunnen zij dan preventief doen om een opname in de opvang af te wenden en (langdurige) dakloosheid te voorkomen? Zoals gezegd, focust de scanner vooral op wonen na (dreigend) verlies van onderdak.

Gemeenten wijzen steeds naar dezelfde soorten woonopties en ondersteuning, ongeacht de route naar dakloosheid en ook los van wat er in de noodsituatie exact speelt of vanuit welke instelling mensen vertrekken.

Krachten:

- Bemoedigend is, dat alle negen gemeenten bij dakloosheid een briefadres zeggen te verstrekken en vijf gemeenten versneld een uitkering, voorschot of leefgeld regelen.

- Zes van de negen gemeenten geven aan faciliteiten te bieden om dakloosheid na een ingrijpende gebeurtenis te vermijden en vijf van de negen gemeenten bieden onderdak na vertrek uit een crisisopvang van de maatschappelijke opvang.
- Gemeenten noemen voor ondersteuning in die situaties vooral (passief aangeboden) algemene voorzieningen, zoals welzijnswerk of een gemeentelijk loket of communicatie over waar onderdak te zoeken.
- Qua woonruimten noemen vier gemeenten woonruimten in de wijk met huurcontract, met acceptatie van verplichte (woon)begeleiding en drie gemeenten wijzen op een bankslapersregeling. Daarnaast is er bij vijf gemeenten noodopvang voor gezinnen en crisisopvang beschikbaar.
- Belangrijk is, dat acht van de negen gemeenten al met woningcorporaties afspraken hebben over de beschikbaarheid van een contingent betaalbare huurwoningen voor groepen kwetsbare burgers en vijf gemeenten werken met een urgentieverklaring (zie bijlage 2, paragraaf 2.6).

Kansen:

- Alle gemeenten zouden bij het ontbreken van onderdak – ongeacht route – moeten (kunnen) voorzien in basisbenodigdheden voor stabiel wonen, namelijk onverwijld inschrijving in de Basisregistratie Personen (BRP), zo nodig via een briefadres op het adres van een instelling of het stadhuis (zie wet BRP); een voorschot/bijzondere bijstand verlenen om een identiteitsbewijs (ID) aan te vragen (zonder ID geen bankrekening); een (basis)bankrekening regelen (zo nodig via Convenant Basisbankrekening) en afspraak maken met zorgverzekeraar over per direct afsluiten zorgverzekering na inschrijving in BRP (Advies Toekomst Beschermd wonen, 2015).
- Ga na hoe je als gemeenten bij verlies van onderdak mensen pro-actiever een concreet aanbod voor tijdelijk wonen kan doen, mede vanuit recht op huisvesting dat in Nederland bestaat (RVS, 2020). Denk aan voorzien in tijdelijke woonplekken, zoals 'Onder de Pannen'.⁸ Nu lijkt bij het zoeken naar onderdak veel te worden overgelaten aan het eigen initiatief en vermogen van mensen.
- Neem afstand van de zogenaamde woonladder. Wonen in de wijk – inclusief wonen - is het vertrek- en eindpunt. En investeer hierbij in normalisering van het wonen door ontkoppeling van wonen en zorg en verminder voor wonen de afhankelijkheid van zorgaanbieders (Advies Toekomst Beschermd wonen, 2015).
- In lijn met het vorige punt is veel winst te boeken door met een langere adem te investeren in een bufferzone van laagdrempelige woonopties na verlies van onderdak. Denk aan opties voor tijdelijk wonen; delen en/of aanpassen van woonruimten, en eigen woonoplossingen van burgers (RVS, 2020, zie ook voor voorbeelden). Die opties helpen voorkomen dat mensen voor onderdak aangewezen zijn op de maatschappelijke opvang, losraken van hun eigen omgeving en natuurlijke hulpbronnen, en mogelijk langdurig dakloos worden. Het levert ook besparingen op in de maatschappelijke opvang, omdat mensen eerder kunnen uitstromen. Voor wonen en opvang bij acute dakloosheid verwijzen betrekkelijk veel gemeenten naar de maatschappelijke opvang (in de centrumgemeente).

⁸ <https://impuls-onderzoekscentrum.nl/preventiealliantie/workshop-1/>

- Geef als gemeente (verblijfs-)instellingen – bij inkoop - expliciet opdracht om tijdens en bij vertrek uit de instelling een concreet aanbod te doen om mensen goed voorbereid en met borging van bestaansvoorwaarden te laten vertrekken (wonen, inkomen/inkomensbeheer, werk of activiteiten, relaties & veiligheid en zorg etc., zie ook deel 2 van rapportage voor wat dat aanbod minstens moet inhouden). Erg belangrijk om op te nemen in deze inkoopvoorwaarden is de plicht van een instelling om te zorgen voor een ‘warme overdracht’; die is cruciaal voor een goede landing van mensen na uitstroom.
- Wat gemeenten verder nog kunnen doen, voor zover nog niet in uitvoering, is:
 - Bij een opname in een (verblijfs-)instelling, zoals detentie, als gemeente de woonlasten van eigen huisvesting, bijvoorbeeld de huur, doorbetalen als de persoon dit zelf niet kan opbrengen. Dit kan op basis van maatwerk of op grond van vastgesteld beleid.
 - Afspraken maken met woningcorporatie(s) over huisbewaarderschap, wat betekent dat gedurende verblijf in bijvoorbeeld detentie de woning door iemand anders, die (tijdelijk) onderdak nodig heeft, kan worden bewoond. Als de persoon uit de instelling vertrekt, kan die weer terugkeren naar de eigen woning.

6 Beleid voor een preventieve aanpak dakloosheid

Wettelijk kader:

Kamerbrief ministerie van VWS (3 juni 2020) ‘Een (t)huis, een toekomst’ voor brede aanpak van dak- en thuisloosheid, met oproep aan alle gemeenten om voor 2022 beleid te formuleren voor preventie van dakloosheid met als foci: vroegsignalering van schulden om huisuitzettingen te voorkomen, tegengaan van dakloosheid na uitstroom uit een institutie (bijvoorbeeld Jeugdzorginstelling (18-/18+) en detentie), en inzet van buddy/mentorschap en ervaringsdeskundigheid.

De regio Drechtsteden en Alblasserwaard wil zich graag inzetten voor de preventie van dakloosheid en dat is ook de reden van hun deelname aan de Preventiescanner Dakloosheid. Voor de preventie van dakloosheid doet de regio al het nodige. Er is echter nog ruimte voor verbetering. Waarmee kan de regio gezien de scannerresultaten het beste met prioriteit aan de slag gaan? Paragraaf 6.1 geeft de relatief sneller te maken slagen aan alsook activiteiten die langere adem vragen. Vanzelfsprekend zal elke gemeente op basis van verdiepende informatie zelf moeten bepalen wat de focus van het eigen preventiebeleid wordt en hoe zij met de verdere beleidsontwikkeling en uitvoering ervan aan de slag gaan. Voor die veranderaanpak worden in 6.2 suggesties gedaan.

6.1 Focus van preventie

De preventie van dakloosheid kan in de regio Drechtsteden en Alblasserwaard nog een boost gebruiken. Om meer greep te krijgen op waarmee te beginnen, zijn bij elk van de vier inclusiepijlers condities onderscheiden. Die condities, overlappend met de al bekende condities voor een

beschermd thuis⁹ (Advies Toekomst Beschermd wonen, 2015), zijn cruciaal voor het realiseren van de preventiedoelen en daarom ook - beknopt of uitgebreider - uitgevraagd met de scanner.

Grijs gearceerd in schema 2 op de volgende pagina zijn de condities waarop de gemeenten in de regio, gezien de scannerresultaten, waarschijnlijk de meeste 'preventiewinst' kunnen realiseren. Hierna volgen, concreter, zeven relatief snellere slagen die gemeenten kunnen maken en daarnaast ook de acties die voor de preventie van dakloosheid een langere adem zullen vragen.

Schema 2 Pijlers, doelen en condities van preventie van dakloosheid

Bestaanscondities	Voorzorg	Herstelzorg	Wonen ^{op maat}
<i>Stabiele basis van een thuis</i>	<i>Behouden van een thuis</i>	<i>Borgen van een beschermd thuis</i>	<i>Weer onder dak</i>
Gezondheid	Bemoeizorg	Langdurige woonbegeleiding	Tijdelijk wonen
Wonen	Vroeginterventie	Gespecialiseerde zorg	Verblijf in instelling, met voorbereiding op vertrek
Inkomen	Psychiatrische expertise, consultatie	Nazorg na verblijf	
Activiteiten	Vroegtijdige inzet van wijkzorg en 1 ^e lijn	Outreach op straat	
Relaties			

Snellere slagen:

- Zorg met het oog op een stabiel thuis in de uitvoering, voor nog meer maatwerk. Kijk vooral naar de betaling van vaste lasten uit de uitkering bij inwoners die jarenlang niet kunnen rondkomen, naar meer maatwerk bij de kostendelersnorm, en naar het overnemen van kleine schulden van inwoners om zo huisuitzettingen te voorkomen. (Bestaanscondities)
- De regio Drechtsteden en Alblasserwaard is al sterk in de schuldenaanpak. Mede vanwege hun Wgs-verplichtingen kunnen gemeenten nog meer werken aan:
 - Het faciliteren van begeleiding en langdurig inkomensbeheer, beschermingsbewind en varianten daarvan.
 - Een systeem van huisbezoeken bij huishoudens met twee of meer meldingen van betalingsachterstanden van de huur.
 - Een collectieve betalingsregeling van zorgpremies zorgverzekeringswet.
 - Een regeling voor betaling van boetes en schulden via het CJIB.
 - Afspraken met particuliere huurders over de betaling van huurachterstanden en het afwenden van een huisuitzetting.

⁹ De trekker van de Preventie Alliantie en eerste auteur van deze rapportage, Prof. dr. Judith Wolf, maakte deel uit van de commissie Dannenberg en was verantwoordelijk voor onder meer de hierin uitgewerkte visie op sociale inclusie.

Check in elke gemeente nog even goed hoe de stand is als het gaat om het voldoen aan alle wettelijke verplichtingen van de Wgs en ga aan de slag om aan al die eisen te voldoen. Zoals het maken van afspraken met brancheverenigingen particuliere verhuur. (Bestaanscondities)

3. Gemeenten zouden meer kunnen doen aan inkomensondersteuning van inwoners. Op korte termijn gaat het vooral om het op maat en/of versneld verstrekken van uitkering of leefgeld aan jongeren tot 27 jaar en aan volwassenen.
4. Blijf (meer) investeren in voorkomen van huisuitzetting en stop ontruiming. Betaal als gemeenten kleine (huur)schulden bij dreigende huisuitzetting en zet stevig financieel beheer in, met begeleiding. Zorg in alle gemeenten voor een systeem van huisbezoek bij meldingen van betalingsachterstanden. (Voorzorg)
5. Voorzie bij verlies van onderdak – ongeacht route - als gemeente altijd en direct in de basisbehoeftes voor stabiel wonen (inschrijving BRP; briefadres, ID etc.). (Wonen^{op maat}). Ga na hoe elke gemeente voorziet in een briefadres, en of dit daadwerkelijk gebeurt. Dit blijkt namelijk niet altijd het geval. (Wonen^{op maat}).
6. Leg in beleid (en in inkoopvoorwaarden) vast - in relatie tot uitstroom uit maatschappelijke opvang & beschermd wonen, jeugdzorgverblijf en detentie -, dat bij elk vertrek onderdak voor mensen is verzekerd, onder het motto 'Niemand vertrekt uit de opvang zonder onderdak'. Met de eis aan instellingen om melding te maken als mensen zonder onderdak vertrekken en waarom dat is. (Wonen^{op maat})
7. Betaal als gemeenten, zeker bij een kortdurende opname in een instelling, de woonlasten door. (Wonen^{op maat})

Langere adem:

Pijler bestaanscondities:

- Voorzie in groepen voor KOPP of KOV-kinderen voor de ondersteuning van kinderen en jeugdigen van ouders met ernstige psychische en verslavingsproblemen.
- Ga samen na wat er nog meer kan worden gedaan voor een meer systematische versterking van het eigen vermogen en de weerbaarheid van mensen, maak hiervoor een plan met doelgroep en ervaringsdeskundigen en stel faciliteiten hiervoor beschikbaar. Van zelfhulp- en ondersteuningsgroepen, eHealthprogramma's tot extra inkomen en goederen, betaling van vaste lasten uit uitkering, en inzet van ervaringsdeskundigen.
- Illegale onderverhuur en een hennepkwekerij in woningen kunnen redenen voor huisuitzetting zijn. Belangrijk daarom om meer te doen aan het signaleren en aanpakken hiervan. Overweeg ook om te voorzien in tijdelijk onderdak als mensen om die redenen hun huisvesting verliezen. Dit gebeurt nu weinig.
- Ga vooral na hoe je de inkomenssituatie van inwoners kan versterken, voor zover nog niet gedaan, b.v. door:
 - Een tegemoetkoming bij inrichtingskosten van een nieuwe woonplek.
 - Een noodfonds voor het bekostigen van onverwachte uitgaven van kwetsbare inwoners.
 - Een kind-pakket voor kinderen van gezinnen in armoede.

- Met het oog op preventie van dakloosheid zou bij gemeenten ook meer kunnen worden ingezet op preventieprogramma's, bijvoorbeeld voor veelplegers of voor jongeren die met 1 been in de criminaliteit staan.
- Met het oog op vroegtijdiger inzetten op bemiddeling in persoonlijke en gezinsrelaties kunnen meer gemeenten Eigen Kracht-conferenties beschikbaar maken en ook een luisterlijn, SOS-lijn of telefonische achterwacht (taakstelling van Wmo).
- Onderzoek de toegankelijkheid van regelingen en gemeentelijke diensten en loketten en vereenvoudig toegang, in samenspraak met doelgroep.
- Ga na of lokketten voor inkomensondersteuning en financiële vraagstukken alle relevante functies voor inwoners vervullen en of die voor mensen gemakkelijk, zonder drempels, toegankelijk zijn. Zorg in elke gemeente voor zo'n loket.

Pijler voorzorg:

- Maak in alle gemeenten 'outreachinge vroeginterventie' beschikbaar om per direct en proactief bij dreigende dakloosheid ondersteuning te kunnen mobiliseren en in te zetten (Denk aan: 'Erop af').
- Ga na of wijkteams, welzijnswerk en eerstelijnszorg hun rol als sterke signaleerders van risico's van uitsluiting en dakloosheid en van controleverlies na ingrijpende gebeurtenissen goed (kunnen) vervullen en of hiervoor van iets extra of anders nodig is (specifieke inzet vanuit een team dat centraal/regionaal werkt) Randvoorwaarden, zoals outreach, capaciteit etc.
- Zet in op versterking van de kwaliteit van de voorzorg! Hierop lijkt nog weinig systematisch te worden ingezet. Dat kan door het stimuleren van het gebruik van goed beschreven of goed onderbouwde sociale interventies en of interventies die hun werkzaamheid in de praktijk hebben laten zien (Vroeg Erop af bijvoorbeeld). Zorg ook voor een bredere, meer op preventie gerichte focus van de bijscholing. Voorzie ook nog meer in bijscholing van medewerkers bij gemeentelijke diensten.

Pijler herstellzorg:

- Doe als gemeenten meer om de zelfregie en het eigen herstel van mensen te versterken door: facilitering van herstel- of krachtgroepen, meer inzet van ervaringsdeskundige buddy's, en meer trainingen/programma's die mensen helpen om zelf hun huishouden te voeren.
- Versterk langdurige woonbegeleiding voor mensen die aangewezen zijn op extra ondersteuning! Zorg daarbij voor voldoende capaciteit en op- en afschaalmogelijkheden, tot ook waakvlamcontact. Leg de verantwoordelijkheid voor de regie en uitvoering van dat waakvlamcontact bij één of enkele uitvoerders, b.v. tweedelijns gespecialiseerde professionele zorg. Ga na hoe ook kleinere gemeenten in de woonbegeleiding, soms teruggebracht tot waakvlam, kunnen voorzien.
- Check of inderdaad na uitstroom uit (de diverse typen) verblijfsinstellingen nazorg wordt geboden. Geef instellingen aan welk aanbod tijdens, bij en na vertrek wordt verwacht. En leg de regie voor nazorg na vertrek duidelijk bij één of enkele uitvoerders, als algemene voorziening, en stel hiervoor voldoende budget en faciliteiten beschikbaar.

Pijler Wonen^{op maat}:

- Als mensen geen onderdak hebben lijkt er in de regio nog een sterke gerichtheid te zijn op onderdak in de maatschappelijke opvang. Voorkom echter instroom in de opvang, want de

weg naar herstel en re-integratie is voor mensen dan fors langer, de kans op langduriger dakloosheid groter. Het bespaart ook kosten. Maak daarom prioriteit van innovatie en uitbreiding van snel toegankelijk, tijdelijk wonen met gebruikmaking van vooral hulpbronnen in de leefomgeving. Deze woonopties lijken nog maar weinig te bestaan of te worden gebruikt. Investeer in een breed palet aan woonvarianten als bufferzone aan de onderkant van de woningmarkt. Deze actie verwijst naar de landelijke doelstelling 'uitbreiding wonen met passende begeleiding', o.a. via delen en aanpassen woonruimten, flexwonen, inzet van leegstand etc.

Voorkom bij de uitwerking van 'wonen' dat al snel weer in 'voorzieningen' wordt gedacht. Voorkom bij de uitwerking en uitvoering ook dat mensen steeds naar een andere woonplek moeten doorstromen. Want dit betekent uitstel van werkelijk herstel en bovendien kan elke transitie in het leven van mensen weer tot een breuk leiden, met risico op (hernieuwde) dakloosheid.

6.2 Veranderaanpak

Alle gemeenten – groot en klein – hebben vanuit hun wettelijke taken een verantwoordelijkheid voor de preventie van dakloosheid. Hierop inzetten zal aandacht en tijd vragen, vooral vanwege de complexiteit en het domein overstijgende karakter van het vraagstuk. Bovendien vergt de transformatie van de maatschappelijke opvang een hele andere *mindset* en daarmee bijstelling van visie, beleidsintenties en ook partners waarmee samenwerking nodig is.

Krachten:

- Alle gemeenten zeggen met andere gemeenten al samen te werken aan de preventie van dakloosheid.
- Alle gemeenten hebben voor het terugdringen van dakloosheid al beleidsintenties vastgesteld. Suggestie is om die beleidsintenties samen nog eens door te spreken, om ze goed op elkaar af te stemmen.

Suggesties voor de veranderaanpak:

- Ga op basis van deze rapportage na op welke condities en doelen de gemeente – in afstemming met de andere gemeenten - wil inzetten, en wat prioriteit heeft. Formuleer wat daarbij de visie op dakloosheid is, wat beleidsintenties ofwel richtingaanwijzers van het beleid zijn en welke maatschappelijke waarden de gemeente wil realiseren. De genoemde beleidsintenties vormen hierbij een goed startpunt.
 - Suggestie is om de beleidsintenties samen nog eens door te spreken. Ook omdat bijvoorbeeld maar één gemeente de beleidsintentie onderschrijft van 'Niemand mag uit huis worden gezet zonder alternatief onderdak.' En omdat gemeenten verschillen in de beleidsmaatregelen die zij in uitvoering hebben om dakloosheid af te wenden (paragraaf 5.3).
 - Ga na of je gezamenlijk een regionaal plan voor preventie van dakloosheid kan maken, met behoud van ruimte van gemeenten voor aanpassingen. Kijk of je hier op één lijn zit: nu geven vier gemeenten aan algemeen beleid te hebben voor dakloosheid, zonder focus op doelgroepen en drie gemeenten geven aan dat het

beleid inzake de preventie van dakloosheid is afgesproken via een bestuurlijke samenwerking.

- Geef ook een onderbouwing van de keuzen: waarom starten met dit of dat? De scanner laat zien dat gemeenten lang niet altijd over voldoende beleidsinformatie beschikken. Waarop zijn keuzen bij gebrek daaraan gebaseerd? Op nieuwe eisen vanuit wettelijke kaders, ervaren urgentie bij professionals, (overlast)signalen uit de buurt of verhalen van mensen zelf.
- Reflecteer bij het formuleren van doelen op de beschikbaarheid en besteding van het budget. Of dit met voldoende focus op preventie wordt ingezet, welke faciliteiten prioriteit zouden moeten hebben vanuit preventieperspectief en op de (onbedoelde gevolgen van) wijze van inkoop.
- Winst is te boeken door een brede, integrale beleidsontwikkeling en aanpak. Dat kan door bij de uitwerking van elk van de wettelijke kaders –bijvoorbeeld vanuit de vier in dit rapport gehanteerde inclusiepijlers - een paragraaf toe te voegen over wat extra of anders kan worden gedaan om dakloosheid tegen te gaan. Leg die vraag ook voor aan de afdeling burgerzaken! Reflecteer daarna binnen en tussen gemeenten op die afzonderlijke paragrafen en op de samenhang ertussen, gezien vanuit het geheel van wat preventie van dakloosheid vraagt (denk aan de 15 condities van het beleidskader). Op die manier raken de (soms vele) betrokken personen en afdelingen bij de gemeenten zich meer bewust van de preventieopgave, van wat ‘voor hun deel’ verbeterkansen zijn, en van wat er moet gebeuren om die te realiseren. Ook ontstaat zo zicht op hoe (uitvoering van) regelingen elkaar met het oog op de bedoeling, nl. tegengaan van dakloosheid, mogelijk soms juist tegenwerken en elkaars werking tenietdoen.
- Het vraagstuk van dakloosheid is complex en de kans dat de verantwoordelijkheid in het midden blijft liggen is daarom groot. Tegengaan van dakloosheid vraagt inspanning van diverse actoren. Maak met de diverse actoren afspraken over de *governance*, dus over wat lokaal en regionaal, en ook wat centraal, aan beleid en acties nodig is, als ook over de regie, aansturing/coördinatie en uitvoering.
- Zorg voor actieve participatie van de doelgroep en/of ervaringsdeskundigen in de beleidsontwikkeling en – evaluatie. Slechts één gemeente zegt bij preventie van dakloosheid expliciet met ervaringsdeskundigen samen te werken. Bij de samenwerking met partners wordt de doelgroep door twee gemeenten genoemd en de samenwerking met ervaringsdeskundigen, bij nazorg, door vier gemeenten. Ga als bron van kennis ook gericht op zoek naar de verhalen van mensen, naar hun ervaringen. Die geven veel zicht op verbeterkansen.
- Er zijn meer samenwerkingsrelaties bij voorzorg aangegeven dan bij nazorg, rondom vertrek van mensen uit verblijfsinstellingen. In het kader van voorzorg hebben veel gemeenten samenwerking met woningcorporaties, sociale diensten, welzijnswerk en wijkteams, de GGD en, rond veiligheid, met wijkagenten, politie en justitie en zorg en veiligheidshuizen. In het kader van nazorg is er vooral samenwerking met sociale dienst, welzijnswerk etc. en de GGZ. Als er actief op een goede transitieondersteuning zou worden ingezet bij gemeenten dan zou je bij meer gemeenten samenwerking verwachten met meer soorten verblijfsinstellingen. Opvallend is, dat relatief weinig gemeenten samenwerken met penitentiaire inrichtingen, Jeugdzorginstellingen en maatschappelijke opvang en de verslavingszorg. Gemeenten zouden meer kunnen investeren in het sociale domein en in relaties met het ‘voorliggend veld’, ook om na te gaan wat deze partners voor preventiepotentieel zien en

wat zij aan de realisering ervan kunnen bijdragen. Alsook voor het versterken van een sterke leun- en steunstructuur.

- Blijf investeren in de kwaliteit van de uitvoering. Hoe meer de beweging naar voren, hoe prangender de vraag of betrokkenen in het voorliggend veld voldoende zijn toegerust om hun beoogde preventietaken uit te voeren en of ze hiervoor voldoende zijn gefaciliteerd (duur van trajecten, outreachend kunnen werken etc.). Verlang of ondersteun het gebruik van goed onderbouwde, effectieve interventies. Zet meer in op toepassing van ervaringsdeskundigheid.

Deel 2

Preventieve aanpak dakloosheid

Regio Drechtsteden en Alblasserwaard

Preventiescanner Dakloosheid: naslag van resultaten & bijlagen

Inhoudsopgave

Deel 2 Preventieve aanpak dakloosheid in de regio Drechtsteden en Alblasserwaard

Preventiescanner Dakloosheid: naslag van resultaten & bijlagen

1 Inleiding	26
2 Bestaanscondities	27
2.1 Gezondheid	27
2.2 Wonen	28
2.3 Inkomen.....	31
2.4 Activiteiten	33
2.5 Relaties	34
3 Voorzorg en herstellzorg: behouden en borgen van een thuis	36
3.1 Voorzorg: behouden van een thuis	36
3.2 Versterking van kwaliteit van voorzorg.....	38
3.3 Herstelzorg: borgen van een beschermd thuis	40
3.4 Faciliteiten voor dakloze mensen.....	42
4 Wonen, op maat: opties voor wonen bij (dreigend) verlies van onderdak	42
4.1 Basisbenodigdheden voor stabiel wonen	43
4.2 Opties voor inwoners na verlies van onderdak om dakloosheid te vermijden.....	43
4.3 Opties tijdens het verblijf om dakloosheid te vermijden	47
5 Beleid voor preventieve aanpak dakloosheid	49
5.1 Beleidsintenties	49
5.2 Beleidsontwikkeling preventie dakloosheid.....	49
5.3 Beleidsmaatregelen in uitvoering	50
5.4 Samenwerkingspartners.....	51
Bijlage 1 Lijst van gebruikte begrippen	53
Bijlage 2 Inzicht in sociale uitsluiting en dakloosheid	54
2.1 Zicht op sociale uitsluiting en dreigend verlies van onderdak	54
2.2 Zicht op risico's van dakloosheid.....	54
2.3 Inzicht in dreigend verlies van onderdak na een ingrijpende gebeurtenis	55
2.4 Inzicht in dreigend verlies van onderdak na vertrek uit een instelling	56
2.5 Inzicht in feitelijke dakloosheid	57
2.6 Beschikbaarheid van betaalbare, passende huisvesting	58
Bijlage 3 Relevante wettelijke kaders	60
Gezondheid (hoofdstuk 2).....	60

Wonen (hoofdstuk 2)	62
Inkomen (hoofdstuk 2)	65
Activiteiten (hoofdstuk 2).....	66
Relaties (hoofdstuk 2)	66
Voorzorg en herstelzorg (hoofdstuk 3)	66
Wonen op maat (hoofdstuk 4)	66

1 Inleiding

1.1 Focus van deel 2

Dit deel 2 van de rapportage geeft in detail de gegevens weer die in april 2022 tijdens de Preventiescanner Dakloosheid zijn verzameld in de regio Drechtsteden en Alblasserwaard. Elke gemeente is met een nummer aangeduid om zo anonimiteit te garanderen, hoewel de grotere gemeenten waarschijnlijk wel herkenbaar zullen zijn. Vanzelfsprekend kunnen gemeenten aan elkaar kenbaar maken wat het cijfer van hun gemeente is. De gegevens uit de scanner zijn in dit deel 2 weer geordend naar de vier inclusiepijlers.

Schema 1 Pijlers en doelen van sociale inclusie

Bestaanscondities	Voorzorg	Herstelzorg	Wonen^{op maat}
<i>Stabiele basis van een thuis</i>	<i>Behouden van een thuis</i>	<i>Borgen van een beschermd thuis</i>	<i>Weer onder dak</i>

1.2 Leeswijzer

Hoofdstuk 2 gaat over wat gemeenten kunnen doen om uitsluiting en dakloosheid te voorkomen, specifiek wat betreft de bestaanscondities van inwoners. Hoofdstuk 3 beschrijft waaruit bij gemeenten de voorzorg en herstelzorg bestaat bij het tegengaan van dakloosheid bij de twee onderscheiden routes naar dakloosheid: na een ingrijpende gebeurtenis en na vertrek uit een (verblijfs-)instelling. De opties voor (tijdelijk) wonen voor inwoners die dakloos zijn of dreigen te raken, weer onderscheiden naar de twee routes naar dakloosheid, komen in hoofdstuk 4 aan bod. Hoofdstuk 5 gaat dieper in op wat gemeenten aan beleid hebben ontwikkeld voor een preventieve aanpak van dakloosheid. Het rapport bevat ook bijlagen.

2 Bestaanscondities

Bestaanscondities hebben mensen nodig voor een goed leven en een bodem in hun bestaan, om problemen te verhelpen en zoveel mogelijk zelf tegenslagen op te vangen. In de scanner ligt de focus op de volgende vijf condities: gezondheid, wonen, inkomen, activiteiten en relaties, incl. de hulpbronnen en steun in de leefwereld.

2.1 Gezondheid

Wettelijk kader

- Wet maatschappelijke ondersteuning
- Zorgverzekeringswet
- Wet Verplichte Geestelijke Gezondheidszorg
- Wet Langdurige zorg
- Jeugdwet
- Wet publieke gezondheid

Alle acht à negen gemeenten bieden de volgende faciliteiten aan:

- Trainingen die welzijn en gezondheid beïnvloeden, zoals training gezondheidsvaardigheden en laaggeletterdheid, cursus omgaan met stress, training mentale weerbaarheid etc.
- Cliëntenondersteuners, voor ondersteuning van inwoners bij het krijgen van juiste zorg en ondersteuning, waaronder huisvesting.
- Programma's voor verbetering van leefstijl, zoals gezond eten, meer bewegen en stoppen met roken.
- Zelfhulp- of lotgenotengroepen, voor erkenning (ik heb dit probleem), herkenning (anderen hebben dit ook), informatie & advies en onderlinge steun (Denk aan Alcohol Anonymus, 'Zicht op herstel', 'Herstelcirkel Psychische Kracht' en rouwverwerkingsgroepen etc.).

Zeven gemeenten bieden:

- Psycho-educatie, dat is info & advies en voorlichting over ziekten/ stoornissen en hoe hiermee om te gaan, voor zowel de personen die het treft als voor hun naasten.
- Voorlichting en gedragsbeïnvloeding (over bijvoorbeeld middelengebruik) en beschikbaar stellen van middelen met oog op preventie (anticonceptie, schone spuiten etc.).

Vijf gemeenten bieden een groep aan voor KOPP of KOV-kinderen. Slechts drie gemeenten bieden een eHealth programma aan voor behoud of verbetering van de eigen gezondheid. Bij 'anders' noemt gemeente 2 een centrum seksuele gezondheid, leefstijl en kennisverbetering, gemeente 3 een project Zorg Beweegcoach en gemeente 8 een Wijk GGD 'er en verbindingsfunctionaris gezondheid en verslavingen.

Faciliteiten om het welzijn onder inwoners te vergroten	Gemeenten (N=9)	
	Aantal	Nrs.
Trainingen die welzijn en gezondheid beïnvloeden, zoals training gezondheidsvaardigheden en laaggeletterdheid, cursus omgaan met stress, training mentale weerbaarheid etc.	9	1,2,3,4,5,6,7,8,9
Programma's voor verbetering van leefstijl, zoals gezond eten, meer bewegen en stoppen met roken	8	1,2,3,4,6,7,8,9
EHealth programma's voor behoud of verbetering van de eigen gezondheid, zoals 'Grip op je dip'	3	2,3,7
Zelfhulp- of lotgenotengroepen, voor erkenning (ik heb dit probleem), herkenning (anderen hebben dit ook), informatie & advies en onderlinge steun (Denk aan Alcohol Anonymus, 'Zicht op herstel', 'Herstelcirkel Psychische Kracht' en rouwverwerkingsgroepen etc.)	8	1,2,3,5,6,7,8,9
KOPP (Kinderen van Ouders met Psychische Problemen) en/of KOV (Kinderen van Ouders met een Verslaving) groep	5	2,6,7,8,9
Psycho-educatie, dat is info & advies en voorlichting over ziekten/ stoornissen en hoe hiermee om te gaan, voor de personen die het treft als voor hun naasten	7	1,2,3,4,7,8,9
Voorlichting en gedragsbeïnvloeding (over bijvoorbeeld middelengebruik) en beschikbaar stellen van middelen met oog op preventie (anticonceptie, schone spuiten etc.)	7	2,4,5,6,7,8,9
Cliëntenondersteuners, voor ondersteuning van inwoners bij het krijgen van juiste zorg en ondersteuning, waaronder huisvesting	9	1,2,3,4,5,6,7,8,9
Anders, namelijk:	3	2,3,8
Geen van bovenstaande	0	0
Onbekend	0	0

2.2 Wonen

Wettelijk kader
<ul style="list-style-type: none"> • Wet Maatschappelijke Ondersteuning • Participatiewet • Wet gemeentelijk schuldhulpverlening • Zorgverzekeringswet • Woningwet • Wet basisregistratie personen • Huisvestingswet

Proactieve aanpak van betalingsachterstanden en woononzekerheid

De meeste gemeenten (8 à 9) bieden de volgende faciliteiten voor de aanpak van betalingsachterstanden en woononzekerheid:

- Regeling met woningbouwcorporaties over betaling huurachterstanden.

- Afspraken met energiebedrijven, drinkwaterbedrijven, woningverhuurders (corporaties en particuliere verhuurders aangesloten bij brancheverenigingen van particuliere verhuur) over de melding en aanpak van betalingsachterstanden.
- Afspraken met woningcorporaties over het voorkomen van huisuitzetting en/of inzetten begeleiding en/of budgetbeheer voor kwetsbare huurders.
- Systeem voor vroegsignalering van huurschulden, bij gemeente of ketenpartner.
- Systeem van huisbezoeken bij huishoudens met twee of meer meldingen van betalingsachterstanden huur.

Vijf gemeenten (1,2,3,4,6) hebben gemeentelijk toezicht op de kwaliteit en betaalbaarheid van huisvesting voor groepen kwetsbare personen. Steeds 2 à 3 gemeenten bieden de volgende faciliteiten:

- Regeling met inwoners die jarenlang niet kunnen rondkomen voor betaling van vaste lasten en belastingen uit uitkering.
- Op maat toepassen van kostendelersnorm.
- Regeling met brancheverenigingen particuliere verhuur over betaling huurachterstanden.
- Afspraken met particuliere huurders aangesloten bij brancheverenigingen van particuliere verhuur over afwenden van huisuitzetting.
- Betaling door gemeente van kleine (huur)schulden voor inwoners om huisuitzetting af te wenden, evt. in combinatie met 2e kans contract en/of budgetbeheer.

Faciliteiten voor de aanpak van betalingsachterstanden en woononzekerheid	Gemeenten (N=9)	
	Aantal	Nrs.
Regeling met inwoners die jarenlang niet kunnen rondkomen voor betaling van vaste lasten en belastingen uit uitkering	2	1,2
Op maat toepassen van kostendelersnorm	3	3,6,9
Regeling met woningbouwcorporaties) over betaling huurachterstanden	9	1,2,3,4,5,6,7,8,9
Regeling met brancheverenigingen over betaling huurachterstanden	3	2,3,6
Afspraken met energiebedrijven, drinkwaterbedrijven, woningverhuurders (corporaties en particuliere verhuurders aangesloten bij brancheverenigingen van particuliere verhuur) over de melding en aanpak van betalingsachterstanden	8	1,2,3,5,6,7,8,9
Afspraken met woningcorporaties over het voorkomen van huisuitzetting en/of inzetten begeleiding en/of budgetbeheer voor kwetsbare huurders	9	1,2,3,4,5,6,7,8,9
Afspraken met particuliere huurders aangesloten bij brancheverenigingen van particuliere verhuur over afwenden van huisuitzetting	2	3,6
Betaling door gemeente van kleine (huur)schulden voor inwoners om huisuitzetting af te wenden, evt. in combinatie met 2 ^e kans contract en/of budgetbeheer	3	1,2,5
Systeem voor vroegsignalering van huurschulden, bij gemeente of ketenpartner	9	1,2,3,4,5,6,7,8,9

Systeem van huisbezoeken bij huishoudens met twee of meer meldingen van betalingsachterstanden huur	8	1,2,3,4,6,7,8,9
Gemeentelijk toezicht op de kwaliteit en betaalbaarheid van huisvesting voor groepen kwetsbare personen (bijvoorbeeld arbeidsmigranten of mensen met psychische en/of verslavingsproblemen en/of verstandelijke beperkingen), geboden door particuliere verhuurders (Denk aan particuliere hostels, zorgboerderijen, onderverhuur woningen etc.)	5	1,2,3,4,6
Anders, nl:	1	6*
Geen van bovenstaande	0	0
Onbekend	0	0

*schuldhulpmaatje

Aanpak van openbare orde- en veiligheidsrisico's

Alle negen gemeenten beschikken voor de aanpak van openbare orde- en veiligheidsrisico over de volgende faciliteiten:

- Bemiddeling bij burenoverlast en -conflicten.
- Signaleren en bestrijden van woningvervuiling/verzamelwoede, bijvoorbeeld door inzet van schoonmaakploegen van GGD.
- Signaleren en aanpakken van overlast door groepen jongeren.

Vier à vijf gemeenten bieden de volgende faciliteiten aan:

- Signaleren en aanpakken van illegale onderverhuur.
- Signaleren en aanpakken van een hennepkwekerij in woningen, bijvoorbeeld door inzet van energiebedrijf.
- Programma's voor jonge delinquenten die met 1 been in de criminaliteit staan.
- Cameratoezicht en/of toegangsbewaking bij (opvang)voorzieningen.

Twee gemeenten (1,8) bieden programma's aan voor veelplegers. Gemeente 8 heeft een regieoverleg over woonoverlast waarin extreme overlastmeldingen worden besproken en integraal een plan van aanpak wordt gemaakt met de betrokken actoren. De gemeenten 3 en 6 verkennen de optie van Skaeve Huse met een buurgemeente.

Faciliteiten voor aanpak openbare orde- en veiligheidsrisico's	Gemeenten (N=9)	
	Aantal	Nrs.
Bemiddeling bij burenoverlast en -conflicten	9	1,2,3,4,5,6,7,8,9
Signaleren en bestrijden van woningvervuiling/verzamelwoede, bijvoorbeeld door inzet van schoonmaakploegen van GGD	9	1,2,3,4,5,6,7,8,9
Signaleren en aanpakken van illegale onderverhuur	5	2,4,7,8,9
Signaleren en aanpakken van een hennepkwekerij in woningen, bijvoorbeeld door inzet van energiebedrijf	5	2,3,4,6,8
Signaleren en aanpakken van overlast door groepen jongeren	9	1,2,3,4,5,6,7,8,9

Programma's voor jonge delinquenten die met 1 been in de criminaliteit staan	4	2,6,7,8
Programma's voor veelplegers, dit zijn vaak verslaafde mensen die veel en over het algemeen kleine misdrijven begaan	2	1,8
Cameratoezicht en/of toegangsbewaking bij (opvang)voorzieningen	4	3,5,7,8
Anders, namelijk:	2	8
Anders, namelijk:	0	0
Geen van bovenstaande	0	0
Onbekend	0	0

2.3 Inkomen

Wettelijk kader

- Participatiewet
- Wet gemeentelijke schuldhulpverlening (Wgs)
- Faillissementswet (Wet schuldsanering natuurlijke personen)

Extra inkomen bij langdurige armoede

In hoeverre voorzien gemeenten in extra inkomen voor huishoudens die leven in langdurige armoede?

Alle negen gemeenten bieden ondersteuning aan mensen voor het krijgen van subsidies, toeslagen en kortingen als ze daar recht op hebben. En acht gemeenten (1,2,3,4,5,7,8,9) faciliteren voedselbanken.

Vijf à zes van de gemeenten bieden de volgende faciliteiten:

- Een noodfonds voor het bekostigen van onverwachte uitgaven voor kwetsbare inwoners.
- Tegemoetkoming bij inrichtingskosten van nieuwe woonplek.
- Kind pakket voor kinderen in gezinnen in armoede.

Drie gemeenten (3,6,8) voorzien volwassenen en jongeren van (op maat en/of versneld) een uitkering of leefgeld, waarbij gemeenten 3 en 6 benadrukken dat dit geen regeling is maar altijd maatwerk.

Bij 'anders' worden genoemd: een kledingbank (gemeente 1); een persoonlijk minimabudget (op grond van de participatiewet) (gemeente 2); leergeld tot 18 jaar, ter besteding aan school, sport of muziek (gemeente 7); een Sociaal leenfonds voor training en begeleiding (gemeente 8); en, 'via SDD (gemeente 9).

Faciliteiten voor extra inkomen voor inwoners	Gemeenten (N=9)	
	Aantal	Nrs.
Regeling voor volwassenen voor op maat en/of versneld verstrekken van uitkering of leefgeld	3	3,6,8
Regeling voor jongeren tot 27 jaar voor op maat en/of versneld verstrekken van uitkering of leefgeld	3	3,6,8
Een noodfonds voor het bekostigen van onverwachte uitgaven van kwetsbare inwoners	6	2,5,6,7,8,9
Tegemoetkoming bij inrichtingskosten van nieuwe woonplek	5	1,2,3,6,8
Ondersteuning van mensen voor het krijgen van (toegang tot) subsidies, toeslagen en kortingen (bijvoorbeeld huurkorting) als ze daar recht op hebben. Dat kan via een laagdrempelig, goed bereikbaar 1-loket waarbij inwoners terecht kunnen voor budgetadvies, inkomensondersteuning, zorgen over betalingsachterstanden en advies bij belastingaangifte.	9	1,2,3,4,5,6,7,8,9
Kind pakket voor kinderen in gezinnen in armoede	5	2,3,6,8,9
Facilitering van voedselbanken, bijvoorbeeld met budget, beschikbaar stellen van ruimte	8	1,2,3,4,5,7,8,9
Anders, namelijk:	7	1,2,3,6,7,8,9
Geen van bovenstaande	0	0
Onbekend	0	0

Vroegtijdig bij schulden

Wat de meeste gemeenten bieden om burgers eerder uit de schulden te helpen zijn:

- Cursussen of trainingen voor aanleren vaardigheden inkomensbeheer en gezond financieel gedrag.
- Budgetbeheer en zo nodig, ondersteuning bij aflossen van schulden.
- Afspraken met zorgverzekeraars over melding en aanpak van achterstand betaling zorgpremies.
- Mogelijkheid om bij het CAK een overzicht van wanbetalers zorgpremie in de eigen gemeente op te vragen.
- Schuldhulpverlening en schuldregelingstrajecten.
- Kwijtschelden van bij de gemeente uitstaande betalingsachterstanden en/of van gemeentelijke belastingen.

Steeds vier gemeenten:

- Hebben een collectieve betalingsregeling van zorgpremies zorgverzekeringswet.
- Benutten mogelijkheden die CJIB biedt voor een betalingsregeling van verkeersboetes, strafbeschikkingen, boetevonnissen en maatregelen, boetes in delen te betalen.
- Hebben criteria voor schuldhulpverlening aangepast.

Bij 'anders' wordt toegevoegd: sociale raadsliden voor ondersteuning aan burgers bij geldzaken en tevens een Platform Geldzaken waarbij verschillende partners die te maken hebben met armoedebestrijding overleggen over projecten (gemeente 1); budgetbeheer, inkomensbeheer en

bewindvoering (gemeente 2); en, 'enkele private huurders; nb 10 deels huisbezoek/ deels telefonisch'.

Faciliteiten om 'eerder uit de schulden' te komen	Gemeenten (N=9)	
	Aantal	Nrs.
Cursussen of trainingen voor aanleren vaardigheden inkomensbeheer en gezond financieel gedrag	8	2,3,4,5,6,7,8,9
Budgetbeheer en zo nodig, ondersteuning bij aflossen van schulden	9	1,2,3,4,5,6,7,8,9
Kwijtschelden van bij de gemeente uitstaande betalingsachterstanden en/of van gemeentelijke belastingen	6	1,2,3,5,6,9
Afspraken met zorgverzekeraars over melding en aanpak van achterstand betaling zorgpremies	9	1,2,3,4,5,6,7,8,9
Collectieve betalingsregeling van zorgpremies zorgverzekeringswet	4	5,6,8,9
Mogelijkheid om bij het CAK een overzicht van wanbetalers zorgpremie in de eigen gemeente op te vragen	7	2,3,5,6,7,8,9
Benutten van mogelijkheden die CJIB biedt voor een betalingsregeling van verkeersboetes, strafbeschikkingen, boetevonnissen en maatregelen, boetes in delen te betalen	4	2,3,6,8
Schuldhelpverlening en schuldregelingstrajecten	9	1,2,3,4,5,6,7,8,9
Aanpassing criteria voor schuldhelpverlening	4	1,2,4,8
Anders, namelijk:	3	1,2,3
Geen van bovenstaande	0	0
Onbekend	0	0

2.4 Activiteiten

<p>Wettelijk kader</p> <ul style="list-style-type: none"> • Participatiewet • Wet Regionale Meld- en Coördinatiefunctie (RMC)
--

Het merendeel van de gemeenten (7 à 8 gemeenten) biedt de volgende faciliteiten aan voor het vergroten van de participatie van de inwoners:

- Activiteiten/Initiatieven voor activering van mensen langdurig in bijstand, zo mogelijk naar (vrijwilligers-)werk.
- Activiteiten in groepen voor vrijetijdsbesteding en ontspanning, laagdrempelig, bijvoorbeeld in wijk- of zelfregiecentrum.
- Werkplaatsen (fietsenreparatie, houtbewerking, catering etc.), laagdrempelig, bijvoorbeeld in wijk- of zelfregiecentrum.
- Bij gemeente inzetten van kwetsbare inwoners voor onderhoud van publieke ruimten (straatveegploegen, groenvoorziening etc.).
- Middelen of mogelijkheden voor inwoners om mee te kunnen doen aan sport, cultuur, scholing etc. (Denk aan toelagen (bijvoorbeeld voor opleiding tot ervaringsdeskundig maatje), stadspas, vervoer).

Zes gemeenten (1,2,3,6,8,9) hebben werkervaringsprojecten, als springplank voor een loopbaan.

Gemeente 2 biedt mantelzorgers en minima een gratis stadspas aan, waarmee er met hoge korting kan worden geparticipeerd. Daarnaast ontvangen kinderen van minima een tegoed waarmee sport en school kosten kunnen worden betaald. Gemeente 7 geeft aan dat er een regionaal declaratiefonds voor volwassenen en gemeente 8 faciliteert participatieplekken, Café voor elkaar en inloop in de GGZ.

Faciliteiten voor vergroten participatie	Gemeenten (N=9)	
	Aantal	Nrs.
Activiteiten/Initiatieven voor activering van mensen langdurig in bijstand, zo mogelijk naar (vrijwilligers-)werk	8	1,2,3,5,6,7,8,9
Activiteiten in groepen voor vrijetijdsbesteding en ontspanning, laagdrempelig, bijvoorbeeld in wijk- of zelfregiecentrum	8	1,2,3,4,6,7,8,9
Werkplaatsen (fietsenreparatie, houtbewerking, catering etc.), laagdrempelig, bijvoorbeeld in wijk- of zelfregiecentrum	7	1,2,3,5,6,8,9
Werkervaringsprojecten, als springplank voor een loopbaan, met inzet van gemeente, UWV en bijvoorbeeld uitzendbureau of andere organisatie	6	1,2,3,6,8,9
Bij gemeente inzetten van kwetsbare inwoners voor onderhoud van publieke ruimten (straatveegploegen, groenvoorziening etc.)	8	1,2,3,4,6,7,8,9
Middelen of mogelijkheden voor inwoners om mee te kunnen doen aan sport, cultuur, scholing etc. (Denk aan toelagen (bijvoorbeeld voor opleiding tot ervaringsdeskundig maatje), stadspas, vervoer)	8	1,2,3,4,6,7,8,9
Anders, namelijk:	3	2,6,8
Geen van bovenstaande	0	0
Onbekend	0	0

2.5 Relaties

Wettelijk kader

- Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo, 2015)
- Wet op de Jeugdzorg

Versterken van positieve verbindingen

Om verbindingen te versterken bieden de gemeenten verschillende soorten faciliteiten aan.

Alle gemeenten hebben programma's voor het tegengaan van eenzaamheid en voor de versteviging of opbouw van het sociaal netwerk van kwetsbare inwoners. Acht van de negen gemeenten hebben krachtpunten in de wijk. En zes gemeenten zetten buddy's en vriendendiensten in die mensen helpen weer onder de mensen te komen en hen ondersteunen bij toeleiding naar hulp en instanties.

Slechts twee gemeenten (2,7) hebben trainingen voor het versterken van sociale vaardigheden en onderlinge communicatie en één gemeente (6) organiseert thema-avonden voor inwoners in de wijk voor het leren signaleren van risico's op sociale uitsluiting en dreigende dakloosheid. Gemeente 8 heeft een platform ontwikkeld voor verbinding en ontmoeting, een café voor elkaar en buurttoezicht. En gemeente 9 heeft een buurtaanpak voor 10 kwetsbare buurten.

Faciliteiten voor het versterken van positieve verbindingen	Gemeenten (N=9)	
	Aantal	Nrs.
Trainingen voor het versterken van sociale vaardigheden en onderlinge communicatie	2	2,7
Inzet van buddy's en vriendendiensten die mensen helpen weer onder de mensen te komen en ondersteunen bij toeleiding naar hulp en instanties	6	2,3,4,7,8,9
Programma's voor tegengaan van eenzaamheid en voor de versteviging of opbouw van het sociaal netwerk van kwetsbare inwoners	9	1,2,3,4,5,6,7,8,9
Krachtpunten in de wijk, dat zijn laagdrempelige inloopcentra voor o.a. ontmoeting, een steun in de rug, meedoen aan activiteiten (samen wandelen, samen koken en/of eten) en aan uitjes (Denk aan zelfregiecentra, herstelwerkplaatsen, buurtpleinen, thuishavens etc.)	8	1,2,4,5,6,7,8,9
Thema-avonden voor inwoners in de wijk voor het leren signaleren van risico's op sociale uitsluiting en dreigende dakloosheid, en hoe hierbij adequaat te handelen	1	6
Anti-stigma programma's, zoals 'Mijn buurman is gek'	0	0
Anders, namelijk:	2	8,9
Geen van bovenstaande	0	0
Onbekend	0	0

Tegengaan van escalatie in relaties

Uit de hand gelopen relatie- en gezinsconflicten zijn, zeker in combinatie met mishandeling en geweld, een belangrijke oorzaak, en veelal ook een directe aanleiding (weglopen, huis verlaten) voor acute dakloosheid. Het is dus belangrijk dat gemeenten hier ook ondersteuning bij bieden.

Acht van de negen gemeenten voorzien in de volgende faciliteiten:

- laagdrempelige opvoedondersteuning
- bemiddeling voor echtparen in een (vecht)scheiding
- systematische en omvattende aanpak van huiselijk geweld (aanpak kindermishandeling, uitvoering huisverbod, toepassing verplichte meldcode Huiselijk Geweld etc.)

Zeven gemeenten (2,3,4,5,6,7,8) bieden bemiddeling voor gezinnen met oplopende conflicten, met risico's van huisverlaten of weglopen. Zes gemeenten (2,3,4,6,7,8) bieden voorlichting over huiselijk geweld m.b.v. een publiekscampagne. Vijf gemeenten (2,3,6,7,8) hebben Eigen Kracht conferenties of vergelijkbare programma's. Slechts twee gemeenten (2,3) hebben een luisterlijn, SOS-lijn of telefoonwacht.

Gemeente 3 is bezig met verkennen van een antistigma programma. Gemeente 8 heeft een intensieve samenwerking in de veiligheidsketen in de werkwijze 'Opvoeden is teamwerk' en er is een beweging naar 0 uithuisplaatsingen en een Regieoverleg woonoverlast. Gemeente 9 zet een zorgmarinier in.

Faciliteiten bij gezins- en relatieconflicten	Gemeenten (N=9)	
	Aantal	Nrs.
Voorzien in laagdrempelige opvoedondersteuning	8	1,2,3,4,5,6,7,8
Een luisterlijn, SOS-lijn of telefoonwacht	2	2,3
Eigen Kracht-conferenties of vergelijkbare programma's	5	2,3,6,7,8
Bemiddeling voor gezinnen met oplopende conflicten, met risico's van huisverlaten of weglopen	7	2,3,4,5,6,7,8
Bemiddeling voor echtparen in een (vecht)scheiding	8	1,2,4,5,6,7,8,9
Voorlichting over huiselijk geweld m.b.v. een publiekscampagne	6	2,3,4,6,7,8
Systematische en omvattende aanpak van huiselijk geweld (aanpak kindermishandeling, uitvoering huisverbod, toepassing verplichte meldcode Huiselijk Geweld etc.)	8	1,2,3,5,6,7,8,9
Anders, namelijk:	3	3,8,9
Geen van bovenstaande	0	0
Onbekend	0	0

3 Voorzorg en herstelzorg: behouden en borgen van een thuis

Wat bieden gemeenten aan voorzorg als draaglast en draagkracht uit balans zijn na een ingrijpende gebeurtenis en mensen meer risico lopen op verlies van onderdak? Met welke algemene voorzieningen en proactieve, vroegtijdige interventies proberen gemeenten in deze route van dakloosheid in te grijpen? En wat bieden gemeenten in het verlengde hiervan aan herstel, dichtbij huis, veelal voor mensen die al gedurende een langere tijd maatschappelijk achterop zijn geraakt en hun onderdak dreigen te verliezen of hebben verloren, inclusief nazorg na vertrek uit een instelling.

3.1 Voorzorg: behouden van een thuis

Wet- en regelgeving
<ul style="list-style-type: none"> • Wet maatschappelijke ondersteuning • Jeugdwet • Zorgverzekeringswet • Wet Verplichte Geestelijke Gezondheidszorg • Wet Langdurige zorg

Alle gemeenten wijzen op aanbod voor inwoners na een ingrijpende gebeurtenis om dakloosheid te voorkomen. Zo voorzien acht à negen gemeenten, soms op regioniveau, in de volgende faciliteiten:

- Laagdrempelige ondersteuning om proactief 'achter de voordeur' contact te krijgen met moeilijk bereikbare, kwetsbare inwoners waarover ernstige zorgen bestaan. (Denk aan bemoeizorg).
- Huishoudelijke hulp, indien aangewezen.
- Inzet van psychiatrische expertise en coaching, incl. van expertise verslaving, ter ondersteuning van wijkwerkers.

Een meerderheid van de gemeenten (5 à 6) biedt de volgende faciliteiten na een ingrijpende gebeurtenis:

- Informatie over hoe inwoners zelf hulp kunnen krijgen en onderdak vinden (bijvoorbeeld via website of brochures).
- Vroeg aanpak in de eerstelijnszorg (huisartsen, praktijkondersteuners GGZ), bijvoorbeeld bij het signaleren van armoede, geweld etc.
- Laagdrempelige ondersteuning in wijken om in reactie op 'niet plus' signalen van omwonenden en wijkwerkers proactief 'achter de voordeur' contact te krijgen met kwetsbare inwoners om na te gaan of ondersteuning nodig is. Bijvoorbeeld door inzet van ervaringsdeskundigen of vrijwilligers.
- Outreachende vroeginterventie om bij reëel en hoog risico op dakloosheid per direct en proactief ondersteuning te mobiliseren en in te zetten voor tegengaan van dakloosheid. (Denk aan: 'Erop af').

Gemeente 9 heeft voor vroegsignalering een samenwerking met de woningcorporaties. Gemeente 3 geeft aan dat het een Wijk GGD project betreft. Er is regionaal een Meldpunt Zorg en Overlast.

Ondersteuning na een ingrijpende gebeurtenis, voor het behouden van een (t)huis	Gemeenten (N=9)	
	Aantal	Nrs.
Informatie over hoe inwoners zelf hulp kunnen krijgen en onderdak vinden (bijvoorbeeld via website of brochures)	6	1,2,3,6,7,8
Een gemeentelijk loket voor informatie en advies over hulp krijgen en dakloosheid voorkomen	7	1,2,3,5,6,7,8
Huishoudelijke hulp, indien aangewezen	8	1,2,3,5,6,7,8,9
Proactieve ondersteuning, zo nodig crisisinterventie door o.a. wijkteams en maatschappelijk werk	7	2,3,4,5,7,8,9
Inzet van psychiatrische expertise en coaching, incl. van expertise verslaving, ter ondersteuning van wijkwerkers	8	2,3,4,5,6,7,8,9
Vroeg aanpak in de eerstelijnszorg (huisartsen, praktijkondersteuners GGZ), bijvoorbeeld bij het signaleren van armoede, geweld etc.	6	1,4,5,6,7,8
Laagdrempelige ondersteuning in wijken om in reactie op 'niet plus' signalen van omwonenden en wijkwerkers proactief 'achter de voordeur' contact te krijgen met kwetsbare inwoners om na te gaan of ondersteuning nodig is. Bijvoorbeeld door inzet van ervaringsdeskundigen of vrijwilligers	5	1,4,7,8,9
Laagdrempelige ondersteuning om proactief 'achter de voordeur' contact te krijgen met moeilijk bereikbare, kwetsbare inwoners waarover ernstige zorgen bestaan. (Denk aan bemoezing)	9	1,2,3,4,5,6,7,8,9
Outreachende vroeginterventie om bij reëel en hoog risico op dakloosheid per direct en proactief ondersteuning te mobiliseren en in te zetten voor tegengaan van dakloosheid. (Denk aan: 'Erop af')	5	2,3,7,8,9
Anders, namelijk:	3	3,6,9
Geen van bovenstaande	0	0

Onbekend	0	0
----------	---	---

3.2 Versterking van kwaliteit van voorzorg

Wat doen gemeenten voor de kwaliteitsverbetering van de ondersteuning met het oog op het voorkomen van dakloosheid?

Zeven van de negen gemeenten doen aan bijscholing van de wijkteams. En zes gemeenten maken duidelijke afspraken voor de op- en afschaling van de ondersteuning van kwetsbare inwoners in de keten van ondersteuning. Vijf gemeenten doen aan monitoren van de bereikbaarheid en beschikbaarheid van de wijkzorg en ondersteuning van samenwerking tussen professionals en organisaties op casusniveau.

Steeds 4 gemeenten faciliteren:

- Betrokkenheid van de doelgroep, bijvoorbeeld bij innovatie en/of evaluatie van de ondersteuning en opvang.
- Passen gebruikte, ambtelijke taal in communicatie aan.
- Gebruik van een signaleringsplan, crisiskaart en/of veiligheidsplan (bij huiselijk geweld) in wijkzorg en eerstelijnszorg.

Een minderheid van de gemeenten (steeds 1, 2 of 3 gemeenten):

- Geeft opdracht aan uitvoerders van Wmo-ondersteuning (bijvoorbeeld welzijnswerk of maatschappelijke opvang) gebruik te maken van goed onderbouwde (gesprek)tools en materialen (screening geldzorgen en schuldsituatie; licht verstandelijke beperkingen; risico op uitval en dakloosheid) met het oog op het signaleren van risico's op dakloosheid en hoe hiermee om te gaan.
- Faciliteert bijscholing van professionals van de eerstelijnszorg (huisartsen, praktijkondersteuners GGZ, wijkverpleegkundigen etc.) bij het passend bejegenen en ondersteunen van kwetsbare inwoners, het signaleren van risico's op dakloosheid, en hoe hiermee om te gaan.
- Faciliteert bijscholing van medewerkers van gemeentelijke instanties bij het onderkennen van onderliggende problematiek (zoals psychische problemen, licht verstandelijke beperkingen), bij het passend bejegenen en ondersteunen van kwetsbare inwoners, en het signaleren van risico's op dakloosheid.
- Geeft opdracht aan uitvoerders van Wmo-ondersteuning (bijvoorbeeld welzijnswerk of maatschappelijke opvang) om bij de ondersteuning van kwetsbare inwoners gebruik te maken van goed onderbouwde en/of effectieve sociale interventies die als zodanig erkend zijn.
- Heeft aanpassingen gedaan in de bereikbaarheid van instanties, bijvoorbeeld ruimere openingstijden.

Geen van de gemeenten biedt gemeentelijk toezicht op de kwaliteit en betaalbaarheid van incassobureaus. Voor gemeente 5 is deze informatie onbekend.

Faciliteiten voor het verbeteren van de kwaliteit van ondersteuning en opvang van inwoners die uit balans zijn, dakloos dreigen te raken of dakloos zijn.	Gemeenten (N=9)	
	Aantal	Nrs.
Betrokkenheid van de doelgroep, bijvoorbeeld bij innovatie en/of evaluatie van de ondersteuning en opvang	4	1,2,6,8
Aanpassen bereikbaarheid van instanties, bijvoorbeeld ruimere openingstijden	1	2
Aanpassen van gebruikte, ambtelijke taal in communicatie	4	2,3,6,8
Monitoring van de bereikbaarheid en beschikbaarheid van wijkzorg (wijkteams en maatschappelijk werk) en bij lange wachtlijsten mensen in acute nood alternatieven bieden voor crisisinterventie	5	1,2,4,6,8
Bijscholing van wijkteams bij het onderkennen van onderliggende problematiek (zoals psychische problemen, licht verstandelijke beperkingen), het passend bejegenen en ondersteunen van kwetsbare inwoners, en het signaleren van risico's op dakloosheid, en hoe hiermee om te gaan	7	2,3,4,6,7,8,9
Bijscholing van professionals van de eerstelijnszorg (huisartsen, praktijkondersteuners GGZ, wijkverpleegkundigen etc.) bij het passend bejegenen en ondersteunen van kwetsbare inwoners, het signaleren van risico's op dakloosheid, en hoe hiermee om te gaan	2	2,4
Bijscholing van medewerkers van gemeentelijke instanties bij het onderkennen van onderliggende problematiek (zoals psychische problemen, licht verstandelijke beperkingen), het passend bejegenen en ondersteunen van kwetsbare inwoners, en het signaleren van risico's op dakloosheid	2	2,3
Stimuleren van gebruik van een signaleringsplan, crisiskaart en/of veiligheidsplan (bij huiselijk geweld) in wijkzorg en eerstelijnszorg	4	2,3,4,7
Opdracht aan uitvoerders van Wmo-ondersteuning (bijvoorbeeld welzijnswerk of maatschappelijke opvang) goed onderbouwde (gesprek)tools en materialen (screening geldzorgen en schuldsituatie; licht verstandelijke beperkingen; risico op uitval en dakloosheid) te gebruiken met het oog op het signaleren van risico's op dakloosheid en hoe hiermee om te gaan	3	2,6,8
Opdracht aan uitvoerders van Wmo-ondersteuning (bijvoorbeeld welzijnswerk of maatschappelijke opvang) om bij de ondersteuning van kwetsbare inwoners goed onderbouwde en/of effectieve sociale interventies te gebruiken die als zodanig erkend zijn	2	2,8
Duidelijke afspraken voor de op- en afschaling van de ondersteuning van kwetsbare inwoners in de keten van ondersteuning, zorg en opvang, en de taakverdeling hierbij van alle betrokken ketenpartners, waar nodig in overleg met zorgverzekeraars	6	1,2,4,6,8,9
Ondersteuning (met budget, vergaderruimte, coördinator etc.) van samenwerking tussen professionals en organisaties op casusniveau-casussen van kwetsbare inwoners waarover de meeste zorgen bestaan - om erger te voorkomen	5	1,2,3,4,8
Gemeentelijk toezicht op de kwaliteit en betaalbaarheid van incassobureaus	0	0
Anders	0	0
Geen van bovenstaande	0	0
Onbekend	1	5

3.3 Herstelzorg: borgen van een beschermd thuis

Wet- en regelgeving

- Wet maatschappelijke ondersteuning
- Jeugdwet
- Zorgverzekeringswet
- Wet Verplichte Geestelijke Gezondheidszorg
- Wet Langdurige zorg

Ondersteuning voor het krijgen en borgen van een (t)huis, na een ingrijpende gebeurtenis

De meeste gemeenten (acht van de negen) bieden een vorm van herstelondersteuning na een ingrijpende gebeurtenis, voor het borgen van een huis. Deze gemeenten wijzen vooral op:

- Gespecialiseerde zorg, op maat (Denk aan inzet Flexibele Assertive Community Treatment (FACT) voor mensen met ernstige psychische aandoeningen).

Zes gemeenten faciliteren ervaringsdeskundige buddy's voor ondersteuning van mensen bij hun herstel. Steeds vijf gemeenten bieden langdurige woonbegeleiding voor huishoudens en herstel- of krachtgroepen. Gemeente 1 biedt ruimtes voor het gebruik van middelen.

Bij 'anders' geven drie gemeenten nog andere faciliteiten. Gemeente 3 biedt netwerkondersteuning voor kwetsbare inwoners voor het opbouwen van netwerken, er is een regionale Herstel Academie en een lokaal programma herstelbijeekomsten lotgenoten. In gemeente 8 is er een wijk GGD'er en in gemeente 9 is er de inloop GGZ en worden er buurtcirkels georganiseerd door Pameijer.

Faciliteiten voor kwetsbare burgers voor het borgen van (t)huis	Gemeenten (N=9)	
	Aantal	Nrs.
Woonbegeleiding voor huishoudens die langdurig zijn aangewezen op extra steun (Denk aan bijvoorbeeld herstelondersteuning met onder meer praktische en emotionele hulp gericht op stabiele bestaanszekerheid, inkomensbeheer en goede levenskwaliteit)	5	1,2,3,6,8
Herstel- of krachtgroepen bij herstelproces van inwoners met 'een rugzak vol bagage' voor versterking eigen herstel en voor tegengaan van terugval (bijvoorbeeld in middelengebruik, heropname in verblijfsinstelling) (Denk aan 'Op eigen kracht', 'Herstellen doe je zelf' en 'Let it be')	5	3,6,7,8,9
Gespecialiseerde zorg, op maat (Denk aan inzet Flexibele Assertive Community Treatment (FACT) voor mensen met ernstige psychische aandoeningen)	8	2,3,4,5,6,7,8,9
Ervaringsdeskundige buddy's voor ondersteuning van mensen bij hun herstel	6	2,3,6,7,8,9
Ruimtes voor gebruik van middelen (bijvoorbeeld gebruikruimten voor zwaar alcoholisten)	1	1
Anders, namelijk:	3	3,8,9
Geen van bovenstaande	0	0
Onbekend	0	0

Herstelzorg ambulant

Ondersteuning voor het krijgen en borgen van een (t)huis, na vertrek uit een instelling

Na uitstroom uit een verblijfsinstelling is er een verhoogd risico op dakloosheid. Om dit tegen te gaan kunnen gemeenten ondersteuning bieden na het vertrek. Veel gemeenten geven aan dit te doen. De meerderheid (7 à 8) na vertrek uit beschermd wonen, crisisopvang en detentie. Zes gemeenten bieden ondersteuning na vertrek uit een GGZ-instelling of verslavingskliniek en vijf gemeenten doen dat na vertrek uit een jeugdinstelling.

Ondersteuning na vertrek, per verblijfsinstelling	Gemeenten (N=9)	
	Aantal	Nrs.
Na vertrek uit de crisisopvang van maatschappelijke opvang	7	1,2,3,4,5,6,7
Na vertrek uit beschermd wonen	8	1,2,3,4,5,6,7
Na vertrek uit detentie	7	2,3,5,6,7,8,9
Na vertrek uit een GGZ-instelling, verslavingskliniek	6	1,2,3,4,7,8
Na vertrek uit een jeugdinstelling	5	2,3,4,7,8
Geen van bovenstaande	0	0
Onbekend	0	0

Na vertrek uit een verblijfsinstelling is woonruimte noodzakelijk, maar niet voldoende. Mensen hebben dan ook behoefte aan nazorg, aan ondersteuning bij hun verdere herstel. Die nazorg is essentieel om bij deze route naar dakloosheid verlies van onderdak tegen te gaan.

Zes gemeenten (3,4,5,6,7,8) bieden transitieondersteuning van mensen (veelal voor bepaalde tijd). Vijf gemeenten (1,3,6,7,8) hebben herstel- of krachtgroepen bij het herstelproces van mensen 'met een rugzak vol bagage'. Vier gemeenten (1,6,7,8) hebben trainingen/programma's die mensen helpen om hun huishouden te voeren, zoals training woonvaardigheden. Slechts één gemeente (7) heeft ervaringsdeskundigen voor ondersteuning van de mensen bij het leren navigeren door het complex van regelingen en instanties. Bij gemeente 2 is deze informatie onbekend.

Gemeente 8 geeft bij 'anders' aan ambulante thuisbegeleiding aan te bieden en gemeente 9 laat weten dat het aanbod sterk afhangt van de situatie.

Ondersteuning na vertrek uit een verblijfsinstelling, voor verder herstel	Gemeenten (N=9)	
	Aantal	Nrs.
Ervaringsdeskundigen voor ondersteuning van de mensen bij het (leren) navigeren door het complex van regelingen en instanties voor het realiseren van hun sociale basisrechten en het krijgen van de juiste zorg en van continuïteit van zorg. <i>(Denk aan ervaringsdeskundige buddy's).</i>	1	7
Nazorg ofwel transitieondersteuning van mensen, veelal voor bepaalde tijd	6	3,4,5,6,7,8
Trainingen/programma's die mensen helpen om hun huishouden te voeren, zoals training woonvaardigheden	4	1,6,7,8
Herstel- of krachtgroepen bij herstelproces van mensen met 'een rugzak vol bagage' voor versterking eigen herstel en voor tegengaan van terugval (bijvoorbeeld in middelengebruik, heropname in verblijfsinstelling) <i>(Denk aan 'Op eigen kracht', 'Herstellen doe je zelf' en 'Let it be')</i>	5	1,3,6,7,8
Anders, namelijk:	2	8,9

Geen van bovenstaande	0	0
Onbekend	1	2

3.4 Faciliteiten voor dakloze mensen

Wat kunnen gemeenten doen om te voorkomen dat dakloze mensen verder achterop raken en langdurig dakloos worden?

Vier gemeenten (2,3,6,9) bieden outreach om proactief in contact te komen met feitelijk dakloze mensen op straat. Drie gemeente (2,3,5) hebben een vernieuwde nachtopvang met bijvoorbeeld een eigen slaapkamer en drie gemeenten (2,5,7) hebben een klassieke nachtopvang. Gemeente 2 heeft sociaal-medische zorg door straatdokters.

Bij 'anders' geven drie gemeenten nog andere faciliteiten aan. Gemeente 4 heeft een crisiswoning met drie plaatsen. Gemeente 8 biedt 'Toegang Nieuwe Start', wordt binnen de regio samengewerkt aan de opvang van dak- en thuislozen, en is er begeleiding vanuit het Bonkelaarhuis om de weg naar de 'Nieuwe Start' te vinden. Gemeente 9 geeft aan dat deze faciliteiten door de centrumgemeente worden gefaciliteerd.

Faciliteiten die door gemeenten worden geboden voor feitelijk dakloze mensen	Gemeenten (N=9)	
	Aantal	Nrs.
Outreach om proactief in contact te komen met feitelijk dakloze mensen op straat voor toeleiding en trajectplan voor snelle (her)huisvesting en duurzame integratie. (Denk aan: inzet straatadvocaten, outreachende straatteams).	4	2,3,6,9
Klassieke nachtopvang: overnachting in slaapzalen, overdag voorziening gesloten	3	2,5,7
Vernieuwde nachtopvang, met bijvoorbeeld eigen slaapkamer, 24-uurs aanbod, trajectplan met oog op duurzame (her)huisvesting en re-integratie	3	2,3,5
Sociaal-medische zorg door straatdokters, verpleegkundigen en/of aangewezen huisartsen	1	2
Anders, namelijk:	3	4,8,9
Geen van bovenstaande	0	0
Onbekend	0	0

4 Wonen, op maat: opties voor wonen bij (dreigend) verlies van onderdak

Dakloosheid tegengaan kan door versterking van het eigen vermogen van mensen zodat zij in hun bestaansvoorwaarden kunnen blijven voorzien en ook door er snel bij te zijn als mensen de controle over hun bestaan dreigen kwijt te raken. Wat je dan als gemeente kan doen en doet is in de twee voorgaande hoofdstukken beschreven. Dit hoofdstuk richt zich op de opties die mensen hebben als zij een dak boven hun hoofd (dreigen te) verliezen. Dat gebeurt vooral na:

- 1 Verlies van onderdak na een ingrijpende gebeurtenis, zoals een relatiebreuk of baanverlies, een huisuitzetting of remigratie;
- 2 Verlies van onderdak na het verlaten van een (verblijfs-)instelling, zoals een crisisopvangvoorziening, beschermd wonen, detentie of een jeugdzorginstelling.

4.1 Basisbenodigheden voor stabiel wonen

Wettelijk kader

- Wet op de uitgebreide identificatieplicht
- Paspoortwet
- Besluit paspoortgelden
- Wet Basisregistratie Personen (BRP), waaronder briefadres
- Huisvestingswet 2014

Voor degenen die acuut dakloos zijn of dreigen te worden, is het noodzakelijk basisbenodigheden voor stabiel wonen te (helpen) regelen, zoals een onverwijfde inschrijving in de Basisregistratie Personen (BRP), zo nodig via een briefadres op het adres van een opvang of beschermd wonen-instelling (zie wet BRP); een voorschot/bijzondere bijstand verlenen om een identiteitsbewijs (ID) aan te vragen (zonder ID geen bankrekening); een (basis)bankrekening regelen (zo nodig via Convenant Basisbankrekening) en afspraak maken met zorgverzekeraar over per direct afsluiten zorgverzekering na inschrijving in BRP (Advies Toekomst Beschermd wonen, 2015).

Alle negen gemeenten verschaffen een briefadres. Gemeente 9 geeft aan dat de SDD is betrokken bij briefadres en het versneld verstrekken van een uitkering. Vijf van de negen gemeenten (2,3,6,8,9) verstrekken versneld een uitkering. En drie gemeenten (2,3,6) verschaffen snel een identiteitsbewijs.

Noodzakelijke basisbenodigheden voor her-stabiliseren na verlies van onderdak	Gemeenten (N=9)	
	Aantal	Nrs.
Verschaffen van briefadres, ook als eigen woonruimte voor huishouden binnen afzienbare tijd niet beschikbaar is	9	1,2,3,4,5,6,7,8,9
Snel verschaffen van een identiteitsbewijs	3	2,3,6
Versneld verstrekken van een uitkering, voorschot of leefgeld	5	2,3,6,8,9
Anders	1	9
Geen van bovenstaande	0	0
Onbekend	0	0

4.2 Opties voor inwoners na verlies van onderdak om dakloosheid te vermijden

Preventie van dakloosheid betekent, zoals gezegd, ook 'erbij zijn' als mensen een reëel en acuut risico lopen om dakloos te raken en ingrijpen in de twee belangrijkste routes naar dakloosheid. Of dit lukt is sterk afhankelijk van de beschikbaarheid van, zoals het rvs-advies benoemt, een bufferzone aan de onderkant van de woningmarkt, meer tijdelijk wonen en kleine woonvormen dicht bij huis en tijdelijk toestaan van creatieve eigen woonoplossingen.

De resultaten van de Preventiescanner Dakloosheid maken het volgende duidelijk:

- De opties voor inwoners bij verlies van onderdak verschillen niet veel naar de aard van de ingrijpende gebeurtenis. Bij het verlies van onderdak door overlast of redenen zoals hennepcultuur en bij remigratie bieden minder gemeenten faciliteiten. Meerdere gemeenten wijzen op de functie van de maatschappelijke opvang, daar wordt in principe iedereen opgevangen.

- De opties voor huishoudens die geen onderdak hebben na vertrek uit een instelling verschillen niet veel naar de soort instelling waar zij uitstromen. Uit welke instelling mensen uitstromen, maakt dus niet uit voor waarop zij kunnen terugvallen.
- Er is weinig verschil tussen de faciliteiten die worden aangeboden bij dakloosheid na een ingrijpende gebeurtenis en na vertrek uit een verblijfsinstelling.

Welke opties voor (het zoeken naar) onderdak bieden de gemeenten aan mensen bij de twee routes naar dakloosheid?

Woonopties na verlies van onderdak na een ingrijpende gebeurtenis

Zes van de negen gemeenten bieden faciliteiten bij verlies van onderdak na een ingrijpende gebeurtenis. En drie van de negen gemeenten bieden zorg bij verlies van onderdak vanwege huurschulden.

Geen van de gemeenten biedt faciliteiten bij huisuitzettingen vanwege overlast en bij remigratie. Gemeente 2 biedt een voorrangsregeling huisvestigingsverordening, alleen voor gezinnen met minderjarige kinderen en regiobinding. Bij gemeente 8 wordt de weging gemaakt bij de 'Toegang Nieuwe Start' en gemeente 9 geeft aan dat als mensen echt op straat staan ze altijd naar het Leger des Heils kunnen. Voor twee gemeenten is deze informatie onbekend.

Situaties waarin faciliteiten worden geboden door gemeenten bij verlies van een onderdak	Gemeenten (N=9)	
	Aantal	Nrs.
Geen onderdak na een ingrijpende gebeurtenis, zoals na een relatiebreuk, huiselijk geweld, verlies van baan, verlies van tijdelijke huisvesting bijvoorbeeld op kampeerterrein	6	1,2,4,5,7,8
Geen onderdak na een huisuitzetting vanwege huurschulden	3	2,4,5
Geen onderdak na een huisuitzetting vanwege overlast of redenen, zoals hennepcultuur en illegale onderhuur	0	0
Geen onderdak als huishouden na verblijf in buitenland naar Nederland terugkeert, en niet de financiële middelen heeft om zelf in eigen onderdak te voorzien.	0	0
Anders	3	2,8,9
Geen van bovenstaande situaties	0	0
Onbekend	2	3,6

Woonopties na verlies van onderdak na vertrek uit een instelling

Bij welke verblijfsinstellingen bieden gemeenten faciliteiten bij uitstroom om dakloosheid te vermijden?

Vijf van de negen gemeenten bieden faciliteiten na vertrek uit de crisisopvang van de maatschappelijke opvang en vier gemeenten bieden ondersteuning na vertrek uit beschermd wonen. Drie gemeenten faciliteren hulp na het vertrek: detentie, GGZ-instelling of verslavingskliniek en een jeugdinstantie. Gemeente 1 geeft aan bij geen van de uitstroomroutes faciliteiten te bieden. Voor drie gemeenten (3,5,7) is deze informatie niet bekend.

Uitstroomroutes waarbij faciliteiten worden geboden door gemeenten	Gemeenten (N=9)	
	Aantal	Nrs.
Geen onderdak na vertrek uit crisisopvang van de maatschappelijke opvang	5	2,4,6,8,9
Geen onderdak na vertrek uit beschermd wonen	4	2,4,8,9
Geen onderdak na vertrek uit detentie	3	2,8,9
Geen onderdak na vertrek uit een GGZ-instelling, verslavingskliniek	3	2,8,9
Geen onderdak na vertrek uit een jeugdinstelling	3	2,8,9
Geen van bovenstaande	1	1
Onbekend	3	3,5,7

Welke faciliteiten bieden gemeenten bij de twee genoemde routes naar dakloosheid?

Bij beide routes wordt er veel ingezet op: een loket voor mensen zonder onderdak, informatie over hoe onderdak te vinden, welzijnswerk, noodopvang voor gezinnen, woonkanstraject na huisuitzetting en de crisisopvang in de maatschappelijke zorg.

Gemeente 4 geeft aan dat de noodopvang in die gemeente bestaat uit een lokale crisiswoning met drie afzonderlijke kamers (voor individuen). Als er ruimte is kan er ook een gezin worden gehuisvest tot dat er een structurele oplossing wordt gevonden. Gemeente 9 geeft aan dat er voor korte duur een logeerwoning voor gezinnen beschikbaar is. Hiervoor moeten mensen wel zicht hebben op uitstroom en ook een stukje huur betalen.

Deze faciliteiten worden nog weinig geboden: tijdelijke logeerplekken, Onder de Pannen, flexwoningen, tijdelijk wonen in leegstaande locaties van woningcorporaties, Skaeve Huse, tiny houses, en hostels of pensions voor de opvang van ex-gedetineerden, inwoners met psychische en/of verslavingsproblematiek, economisch daklozen en jongeren.

In vier gemeenten zijn er nog andere opties genoemd die worden aangeboden voor het zoeken naar onderdak na een ingrijpende levensgebeurtenis: gemeente 2 heeft woontussenvoorzieningen, gemeente 8 heeft een crisisplaats en gemeente 9 geeft aan dat er in cruciale situaties er altijd een van de zorgmariniers wordt betrokken. Bij zorg na het verlaten van een instelling wordt er door gemeente 9 nog gewezen op een voorrangregeling en contingent woningen.

Opties voor (zoeken naar) onderdak voor vermijding van dakloosheid	Na een ingrijpende levensgebeurtenis		Na het verlaten van een instelling	
	Gemeenten (N=9)		Gemeenten (N=9)	
	Aantal	Nrs.	Aantal	Nrs.
Een loket voor mensen zonder onderdak, voor informatie en advies voor het krijgen van onderdak	6	1,2,3,5,6,8	6	1,2,3,5,6,8
Informatie over hoe onderdak te vinden (bijvoorbeeld via website of brochures)	6	1,2,3,4,6,8	6	1,2,3,4,6,8
Welzijnswerk, bijvoorbeeld wijkteams, maatschappelijk werk	9	1,2,3,4,5,6,7,8,9	9	1,2,3,4,5,6,7,8,9
Tijdelijke logeerplekken in een woning in een wijk, na aanmelding via bijvoorbeeld	2	2,4	1	4

zelfregiecentrum in de wijk, gefaciliteerd door gemeente				
Onder de Pannen: kamers bij particulieren voor bijvoorbeeld mensen die door verlies van baan of door echtscheiding op straat terecht komen. Particulier gaat er hierbij financieel op vooruit; geen korting op uitkering en/of toeslagen. Gebruik kamer o.b.v. huur en onkostenvergoeding.	1	2	0	0
Bankslapersregeling: verstrekken van briefadres bijvoorbeeld aan economisch dakloze mensen die bij vrienden en kennissen op de bank slapen (met oog op doorbreken van cirkel geen adres, geen uitkering etc.)	6	2,3,4,6,7,8	4	2,3,4,6
Flexwonen, tijdelijk wonen met huurcontracten voor bepaalde tijd (bijvoorbeeld leegstandscontract) en snelle instap woonruimte	2	2,9	2	2,8
Woonruimte in de wijk met huurcontract, met acceptatie van verplichte woonbegeleiding, evt. met budgetbeheer (bijvoorbeeld Housing First)	6	1,2,3,6,7,8	4	2,6,7,8
Woonkantraject na huisuitzetting: herhuisvesting in huurwoning onder voorwaarden met o.a. acceptatie van verplichte woonbegeleiding, evt. met budgetbeheer (bijvoorbeeld zgn. Tweede kans beleid)	7	1,2,3,5,6,8,9	4	2,3,6,8
Tijdelijk wonen in leegstaande (renovatie)locaties van woningcorporaties	4	2,6,8,9	2	6,8
Tiny houses	0	0	0	0
Noodopvang voor gezinnen	5	2,3,4,7,9	5	2,3,4,7,9
Crisisopvang van maatschappelijke opvang	6	1,2,6,7,8,9	6	1,2,3,6,7,8
Hostel of pension voor opvang van ex-gedetineerden	-	-	0	0
Hostel of pension voor opvang van inwoners met psychische en/of verslavingsproblemen	-	-	0	0
Hostel of hotel voor economisch dakloze mensen	-	-	0	0
Hostel of sociaal pension voor opvang van jongeren	-	-	1	5
Skaeve Huse	2	1,2	2	1,2
Anders	4	2,3,8,9	2	3,9
Geen van bovenstaande	0	0	0	0
Onbekend	0	0	1	1

4.3 Opties tijdens het verblijf om dakloosheid te vermijden

Als mensen in een instelling opgenomen worden, kunnen gemeenten al het nodige doen om dakloosheid na vertrek tegen te gaan.

Vijf à zes gemeenten bieden faciliteiten voor ondersteuning tijdens het verblijf, nl.: regeling van uitkering of leefgeld zodat bij vertrek dit inkomen beschikbaar is en ondersteuning bij het behouden van de eigen huisvesting.

Vier gemeenten (2,3,4,8) faciliteren het aanvragen en het afgeven van een beschikking Wmo-ondersteuning.

Steeds drie gemeenten:

- Verstrekken een geldig ID-bewijs als een persoon hier niet over beschikt
- Laten ambulante ondersteuning tijdens verblijf doorlopen
- Starten tijdens verblijf van ambulante Wmo-ondersteuning

Gemeente 2 en 8 geven (daarnaast) opdracht aan instellingen:

- Om direct bij opname te screenen op (licht) verstandelijke beperkingen.
- Om direct bij opname lopende zorgtrajecten in kaart te brengen en hiermee af te stemmen.
- Om zo snel mogelijk na opname voor ieder huishouden een trajectplan te maken om te komen tot snelle (her)huisvesting en duurzame integratie
- Systematische ondersteuning te bieden aan het huishouden bij het aanpakken van hun schulden gedurende het verblijf.
- Systematische ondersteuning te bieden aan het huishouden bij het vinden en behouden van betekenisvolle dagactiviteiten, vrijwilligerswerk, werk of opleiding en scholing gedurende het verblijf.
- Systematische ondersteuning te bieden aan het huishouden voor en bij vertrek met het oog op een succesvolle overgang naar (begeleid) zelfstandig wonen.
- Voor een 'warme overdracht': de instelling informeert verschillende partijen over de situatie van de persoon, namelijk: het persoonlijk netwerk, evt. verwijzer, evt. andere zorgaanbieders betrokken bij huishouden, de gemeente als er ondersteuningsbehoefte is en de zorgverzekeraar (als er zorgbemiddeling nodig is).

Gemeente 9 geeft aan dat de meeste afspraken hierover via de sociale dienst en de centrumgemeente lopen. Voor gemeente 1 en 5 is de informatie over ondersteuning tijdens verblijf onbekend.

Ondersteuning tijdens verblijf in een instelling	Gemeenten (N=9)	
	Aantal	Nrs.
Ondersteuning bij het behouden van eigen huisvesting als een huishouden tijdens een tijdelijk verblijf in een instelling eigen huisvesting heeft, maar die dreigt te verliezen	5	2,3,6,8,9
Opdracht aan een instelling om direct bij opname te screenen op (licht) verstandelijke beperkingen	2	2,8
Opdracht van gemeente aan een instelling om direct bij opname lopende zorgtrajecten in kaart te brengen en hiermee af te stemmen	2	2,8

Opdracht van gemeente aan een instelling om zo snel mogelijk na opname voor ieder huishouden een trajectplan te maken om te komen tot snelle (her)huisvesting en duurzame integratie	2	2,8
Opdracht van gemeente aan instelling voor systematische ondersteuning van huishouden bij het aanpakken van hun schulden gedurende het verblijf	2	2,8
Opdracht van gemeente aan instelling voor systematische ondersteuning van huishouden bij het vinden en behouden van betekenisvolle dagactiviteiten, vrijwilligerswerk, werk of opleiding en scholing gedurende het verblijf	2	2,8
Regelen van uitkering of leefgeld zodat bij vertrek dit inkomen voor huishouden beschikbaar is (of in elk geval zo snel mogelijk daarna)	6	2,3,4,7,8,9
Verstrekken van een geldig ID-bewijs als een persoon hier niet over beschikt	3	2,3,4
Laten doorlopen van ambulante ondersteuning tijdens verblijf	3	2,4,8
Aanvraag indienen voor Wmo-ondersteuning	4	2,3,4,8
Beschikking afgeven voor Wmo-ondersteuning	4	2,3,4,8
Opstarten van ambulante Wmo-ondersteuning tijdens verblijf	3	2,4,8
Opdracht van gemeente aan instelling voor systematische ondersteuning van huishouden voor en bij vertrek met het oog op een succesvolle overgang naar (begeleid) zelfstandig wonen	2	2,8
Opdracht van gemeente aan instelling voor 'warme overdracht': de instelling informeert verschillende partijen over de situatie van de persoon, namelijk: het persoonlijk netwerk, evt. verwijzer, evt. andere zorgaanbieders betrokken bij huishouden, de gemeente als er ondersteuningsbehoefte is en de zorgverzekeraar (als er zorgbemiddeling nodig is).	2	2,8
Anders	1	9
Geen van bovenstaande	0	0
Onbekend	2	1,5

5 Beleid voor preventieve aanpak dakloosheid

Wat zijn de beleidsintenties van de gemeenten voor de preventie van dakloosheid? Is er een beleidsplan preventie dakloosheid? Met welke partners werken de gemeenten voor de preventie van dakloosheid samen? Over deze vragen gaat dit hoofdstuk.

5.1 Beleidsintenties

Hebben gemeenten beleidsintenties geformuleerd voor de preventie van dakloosheid? Alle gemeenten geven aan beleidsintenties in een recent beleidsplan te hebben vastgesteld.

Acht gemeenten hebben de volgende beleidsintenties:

- Geen huisuitzettingen.
- Geen jongere wordt dakloos als gevolg van vertrek uit een jeugdinstelling.

Steeds zeven gemeenten hebben de volgende beleidsintenties:

- Niemand slaapt onvrijwillig op straat.
- Niemand verblijft langer in de (crisis)opvang dan strikt nodig is voor de urgentie van de noodsituatie.
- Niemand vertrekt uit een verblijfsinstelling zonder alternatief voor passend onderdak.

Eén gemeente (6) heeft de beleidsintentie om niemand uit huis te zetten zonder alternatief onderdak. Gemeente 7 en 9 geven aan dat ze streven naar zo min mogelijk huisuitzettingen. Gemeente 9 maakt melding van een convenant voor het voorkomen van huisuitzettingen.

Beleidsintenties voor het tegengaan van sociale uitsluiting en dakloosheid	Gemeenten (N=9)	
	Aantal	Nrs.
Geen huisuitzettingen	8	1,2,3,4,5,6,8,9
Niemand mag uit huis worden gezet zonder alternatief onderdak	1	6
Niemand slaapt onvrijwillig op straat	7	1,2,3,4,6,8,9
Niemand verblijft langer in de (crisis)opvang dan strikt nodig is voor de urgentie van de noodsituatie	7	1,2,3,4,6,8,9
Niemand vertrekt uit een verblijfsinstelling zonder alternatief voor passend onderdak	7	1,3,4,6,7,8,9
Geen jongere wordt dakloos als gevolg van vertrek uit een jeugdinstelling	8	1,2,3,4,6,7,8,9
Anders	2	7,9
Geen van bovenstaande	0	0
Onbekend	0	0

5.2 Beleidsontwikkeling preventie dakloosheid

Betrokken partners bij beleid

Alle negen gemeenten werken samen met andere gemeenten aan de preventie van dakloosheid.

Betrekkelijk weinig gemeenten werken bij de beleidsontwikkeling en – uitvoering met de doelgroep en/of ervaringsdeskundigen samen. Alleen gemeente 1 geeft expliciet aan samen te werken met ervaringsdeskundigen bij de preventie van dakloosheid. Gemeente 3 doet aan consultatie bij de Cliëntenraden van het Leger des Heils, en bij de 'Klankbordgroep Proeftuin Maatwonen

Transformatie BW en Q'. Gemeente 7 werkt samen met ervaringsdeskundigen, maar niet specifiek voor dakloosheid en gemeente 8 geeft aan dat de instellingen waarmee ze samen werken wel met ervaringsdeskundigen werken.

Beleidsplan preventie dakloosheid

Hebben gemeentenbeleid vastgelegd voor de preventie van dakloosheid? En zo ja, is dit algemeen beleid of (ook) beleid gericht op specifieke doelgroepen, zoals alleenstaanden, mensen met een laag inkomen en mensen met een migratieachtergrond? Dit laatste vanuit de wetenschap dat inwoners van gemeenten verschillen in hun risico op sociale uitsluiting en dakloosheid.

- Vier gemeenten (2,3,4,6) hebben algemeen beleid vastgelegd voor dakloosheid, zonder focus op doelgroepen. Daarnaast zeggen drie gemeenten (5,7,8) dat het beleid inzake de preventie van dakloosheid regionaal is afgesproken via een bestuurlijke samenwerking.
- Gemeente 1 heeft beleid voor preventie van dakloosheid vastgelegd met een focus op doelgroepen en gemeente 3 heeft een integraal sociaal beleid met aandacht voor kwetsbare inwoners, zoals langdurige minima, psychisch kwetsbaren (0-100 jaar), kwetsbaarheid door huiselijk geweld en kindermishandeling.

5.3 Beleidsmaatregelen in uitvoering

Vijf (1,2,4,7,8,9) van de negen gemeenten hebben beleidsmaatregelen in uitvoering om dakloosheid af te wenden:

- Vijf gemeenten bieden faciliteiten om bij huishoudens na een overbruggingsperiode met tijdelijke woonruimte zo snel als mogelijk een duurzame woonruimte te bieden.
- Vier gemeenten zijn bezig met een ombouw van de klassieke nachtopvang naar individuele woonunits en een trajectplan voor ieder huishouden om te komen tot snelle herhuisvesting en duurzame integratie.
- Steeds drie gemeenten bieden faciliteiten om bij huishoudens die geen onderdak hebben een verblijf in de maatschappelijke opvang af te wenden en faciliteiten voor een zo kort mogelijk verblijf in de maatschappelijke opvang.
- Gemeente 3 en 6 geven aan dat er een 'Regionale Agenda Huisvesting Kwetsbare Groepen' is met uitstroom afspraken, urgentiebeleid en contingent afspraken. Ook geven gemeente 8 en 9 aan dat er ook beleidsmaatregelen zijn geregeld via de centrumgemeente.

Beleidsmaatregelen in uitvoering	Gemeenten (N=9)	
	Aantal	Nrs.
Faciliteiten om bij huishoudens die geen onderdak hebben een verblijf in de maatschappelijke opvang af te wenden.	3	1,2,4
Faciliteiten om bij huishoudens na een overbruggingsperiode met tijdelijke woonruimte zo snel als mogelijk duurzame woonruimte (voor onbepaalde tijd) te bieden.	5	1,2,4,8,9
Faciliteiten voor een zo kort mogelijk verblijf in de maatschappelijke opvang, na een opname vanwege dakloosheid.	3	1,2,8

Ombouw van klassieke nachtopvang naar individuele woonunits en een trajectplan voor ieder huishouden om te komen tot snelle (her)huisvesting en duurzame integratie.	4	2,7,8,9
Anders	4	3,6,8,9
Geen van bovenstaande	1	5
Onbekend	0	0

5.4 Samenwerkingspartners

Vanwege de multidimensionaliteit van het probleem van dakloosheid is een integrale aanpak nodig, dus is voor het tegengaan van dakloosheid samenwerking met kernpartners geboden.

Samenwerking bij voorzorg

De samenwerkingspartners bij de voorzorg (vroeginterventie etc.) zijn bij alle negen gemeenten bekend. Kernpartners zijn: welzijnswerk, GGD, maatschappelijke opvang, woningcorporaties, GGZ, Jeugdzorginstellingen en de wijkagent.

Er wordt door geen van de gemeenten samengewerkt met ervaringsdeskundigen. En slechts weinig gemeenten werken samen met het UWV, de kredietbank, de doelgroep en penitentiaire inrichtingen. Gemeente 8 geeft aan dat er veel wordt samengewerkt via de centrumgemeenten.

Samenwerking bij nazorg

Op het gebied van nazorg wordt er minder samengewerkt met anderen dan op het gebied van voorzorg. Het merendeel van de gemeenten werkt samen met: de sociale dienst, het welzijnswerk, woningcorporaties en de GGZ. Opvallend is, dat er in tegenstelling tot bij de voorzorg, er vier gemeenten zijn die samenwerken met ervaringsdeskundigen.

Er wordt niet of nauwelijks samengewerkt met: kerken en moskeeën en de eerstelijnszorg. Twee gemeenten (4 en 9) geven aan dat deze informatie niet bekend is. Gemeente 8 geeft wederom aan dat er veel samenwerking verloopt via de centrumgemeente en gemeente 9 geeft dat er woningen worden geleverd voor de uitstroom/contingent woningen.

Samenwerking met partners	Voorzorg		Nazorg	
	Gemeenten (N=9)		Gemeenten (N=9)	
	Aantal	Nrs.	Aantal	Nrs.
Doelgroep	2	1,2	2	1,2
Ervaringsdeskundigen	0	0	4	1,2,3,6
Scholen en opleidingscentra	3	2,8,9	1	2
Kerken en moskeeën	3	1,4,8	0	0
Woningcorporaties	8	1,2,3,4,6,7,8,9	6	1,2,3,6,8,9
Energiebedrijven	5	2,3,5,6,8	0	0
Sociale Dienst	9	1,2,3,4,5,6,7,8,9	7	1,2,3,5,6,7,8

UWV	1	2	1	2
Kredietbank	2	2,3	2	3,6
Welzijnswerk, wijkteams en maatschappelijk werk	9	1,2,3,4,5,6,7,8,9	7	1,2,3,6,7,8,9
Eerstelijnszorg, huisartsen en praktijkondersteuners	4	1,3,4,6	0	0
GGD	9	1,2,3,4,5,6,7,8,9	5	1,2,3,6,8
Wijkagent	7	1,3,4,6,7,8,9	3	2,3,8
Politie en justitie	6	1,3,4,6,8,9	2	2,8
Zorg en veiligheidshuis	6	2,3,4,6,7,8	4	2,3,6,8
Maatschappelijke opvang	9	1,2,3,4,5,6,7,8,9	5	1,2,3,5,8
Penitentiaire inrichtingen	2	2,3	4	2,3,6,8
GGZ	7	1,2,3,4,7,8,9	7	1,2,3,5,6,7,8
Verslavingszorg	5	1,2,3,8,9	5	1,2,3,6,8
Jeugdzorginstelling	7	1,2,3,4,6,7,8	4	1,2,3,8
Zorgverzekeraar/zorgkantoor	3	3,6,7	1	6
Andere partners/organisaties	1	8	2	8,9
Onbekend	0	0	2	4,9
Geen van bovenstaande	0	0	0	0

Bijlage 1 Lijst van gebruikte begrippen

Gebruikte begrippen in de Preventiescanner Dakloosheid:

- Preventieve aanpak dakloosheid: tegengaan van sociale uitsluiting en dakloosheid door het geheel van beleidsintenties (visie), beleidskeuzes en een onderbouwde en systematische inzet van faciliteiten om risico's voor sociale uitsluiting en dakloosheid te verkleinen en personen en gezinnen die dakloos worden zo snel als mogelijk passende woonruimte te bieden.
- Sociale uitsluiting: combinatie van achterstanden in materiële bestaansvoorwaarden, verbindingen met anderen en toegang tot zorg, huisvesting en hulpbronnen, waardoor inwoners minder meedoen en erbij horen in de samenleving, vaak onder invloed van factoren die zij zelf niet meer kunnen beïnvloeden (controleverlies). Signalen op diverse leefgebieden kunnen wijzen op sociale uitsluiting.
- Dakloosheid: het ontbreken van onderdak voor de nacht.
- Faciliteiten: geheel van door gemeente geboden en uitgevoerde preventieve maatregelen, programma's en/of activiteiten, instrumenten en voorzieningen.
- Huishouden: een economische eenheid die in dezelfde woonruimte woont en organiseert dat in essentiële bestaansvoorwaarden (onderdak, inkomen, voedsel etc.) wordt voorzien. Een huishouden kan uit een of meer personen bestaan.
- Kwetsbare inwoners: inwoners die – tijdelijk of langdurig – onvoldoende draagkracht en bronnen in hun omgeving hebben om voor zichzelf en anderen (kinderen!) te zorgen en zelf in hun bestaansvoorwaarden, zoals onderdak, inkomen en soms ook voeding, te voorzien.
- Feitelijk dakloos: personen zonder vaste verblijfplaats die leven op straat en in openbare ruimten en vaak tijdelijk overnachten bij de nachtopvang of de laagdrempelige opvang, bij familie of vrienden (bankslapers), in kraakpanden, auto's en/of buitenslapen (onder bruggen, in portieken of in parken/bossen, soms in geïmproviseerd onderdak of tent).
- (Verblijf)instelling: een instelling waar personen of gezinnen voor korte of langere duur (intramuraal) zijn opgenomen en hier gebruik maken van bed, kamer of cel (bij detentie).
- Langdurig laag inkomen is als personen/huishoudens gedurende langere tijd niet de middelen hebben voor goederen en voorzieningen die in de samenleving als minimaal noodzakelijk gelden voor levensonderhoud (zgn. niet-veel-maar-toereikend criterium).
- Problematische schulden wanneer bij een persoon redelijkerwijs is te voorzien dat hij/zij niet zal kunnen voortgaan met het betalen van zijn/haar schulden of waarin hij/zij is opgehouden met betalen

Bijlage 2 Inzicht in sociale uitsluiting en dakloosheid

2.1 Zicht op sociale uitsluiting en dreigend verlies van onderdak

Voor goed onderbouwd preventiebeleid dakloosheid hebben gemeenten informatie nodig over de mate van sociale uitsluiting in de lokale bevolking en verhoogde risico's op dakloosheid.

- 6 gemeenten hebben inzicht in sociale uitsluiting in de lokale bevolking. Bij twee gemeenten is het onbekend, en één gemeente geeft aan deze informatie niet te hebben.
- 7 gemeenten hebben monitorinformatie over huishoudens met samenloop van verschillende regelingen, één gemeente heeft deze informatie niet en voor één gemeente is dit onbekend.

Periodieke monitorinformatie beschikbaar in gemeenten	Gemeenten (N=9)		
	Ja nrs.	Nee nrs.	Onbekend nrs.
Sociale uitsluiting in lokale bevolking	6 (1,2,4,6,8,9)	1 (5)	2 (3,7)
Huishoudens met samenloop van verschillende regelingen en voorzieningen in sociale zekerheid, zorg en onderwijs (CBS-monitor stapelingseffecten) *	7 (1:2665 2:19920 in het jaar 2020 3: 5755 4: 2090 6: 4710 8: 4085 9: 7160)	1 (5)	1 (7)

2.2 Zicht op risico's van dakloosheid

De Preventiescanner Dakloosheid heeft uitgevraagd of gemeenten actuele en betrouwbare informatie over belangrijke risico-indicatoren van dakloosheid hebben. De gekozen risicofactoren komen uit bestaande monitorsystemen.

Opvallend is, dat over vrijwel alle factoren met een verhoogd risico op sociale uitsluiting en dakloosheid acht à zeven gemeenten informatie hebben. Alleen bij het aantal niet betalende van premies van de zorgverzekeringswet zijn er slechts twee gemeenten die hier informatie over hebben.

Actuele en betrouwbare informatie over het aantal inwoners met een verhoogde kans op sociale uitsluiting en dakloosheid	Gemeenten (N=9)		
	Ja nrs.	Nee nrs.	Onbekend nrs.
Gezondheid en welzijn			
Slechte lichamelijke gezondheid	8 (1,2,3,4,6,7,8,9)	-	1 (5)
Slechte mentale gezondheid	7 (1,2,3,4,6,8,9)	1 (7)	1 (5)
Zware drinkers	7 (1,2,3,4,6,8,9)	1 (7)	1 (5)

Recent cannabisgebruik	7 (1,2,3,4,6,8,9)	1 (7)	1 (5)
Recent harddrug gebruik	7 (1,2,3,4,6,8,9)	1 (7)	1 (5)
Inkomen en schuldenvrij			
Laag inkomen	7 (1,2,3,4,6,8,9)	1 (7)	1 (5)
Moeite met rondkomen	7 (1,2,3,4,6,8,9)	1 (7)	1 (5)
Problematische schulden	7 (1,2,3,4,6,8,9)	1 (7)	1 (5)
Niet-betalers van premies zorgverzekeringswet	2 (3,7)	6 (1,2,4,6,8,9)	1 (5)
Werkeloosheids-, arbeidsongeschiktheids- of bijstandsuitkering	8 (1,2,3,4,6,7,8,9)	-	1 (5)
Werk, activiteit en scholing			
Voortijdige schoolverlaters	8 (1,2,3,4,6,7,8,9)	-	1 (5)
Baanverlies	7 (1,2,3,4,6,8,9)	1 (7)	1 (5)
Wonen en huishouden			
Overlastmeldingen	7 (1,2,3,4,6,8,9)	1 (7)	1 (5)
Ernstige woonvervuiling	8 (1,2,3,4,6,7,8,9)	-	1 (5)
Relaties en veiligheid			
Slachtoffer huiselijk geweld	7 (1,2,3,4,6,8,9)	-	1 (5)
Tijdelijke huisverboden	8 (1,2,3,4,6,7,8,9)	-	1 (5)
Zeer ernstig eenzaam	6 (1,2,3,4,8,9)	2 (6,7)	1 (5)
Jonge delinquenten	6 (1,2,3,4,8,9)	2 (6,7)	1 (5)
Geen van bovenstaande	-	-	-

2.3 Inzicht in dreigend verlies van onderdak na een ingrijpende gebeurtenis

Zicht op aantallen huisuitzettingen

In hoeverre hebben gemeenten zicht op dreigend verlies van huisvesting na een ingrijpende gebeurtenis, zoals na een huisuitzetting? We spreken over dreigend verlies van huisvesting omdat een huisuitzetting nog niet automatisch betekent dat mensen direct feitelijk dakloos zijn.

- Alle negen gemeenten hebben informatie over het aantal huisuitzettingen vanwege huurschulden.
- Zeven gemeenten hebben inzicht in het aantal huisuitzettingen vanwege overlast of andere redenen, zoals hennepsteelt en illegale onderverhuur.
- Slechts één gemeente heeft informatie over het aantal huisuitzettingen vanwege huiselijk geweld.
- Zes gemeenten hebben informatie over het aantal remigranten dat terugkeert zonder huisvesting.
- En vijf gemeenten hebben informatie over het aantal jongeren van 23 jaar of jonger dat van huis wegloopt of weggestuurd wordt.

Actuele en betrouwbare informatie	Gemeenten (n=9)	
	Aantal	Nrs.
Aantal huisuitzettingen vanwege huurschulden (a,b)	9	1: 0 2: 12 (registratie bij woningcorporaties en GGD) 3: 0 4: 0 5: 1 6: 0 7: 0 8: 3 9: 1
Aantal huisuitzettingen vanwege overlast of andere redenen, zoals hennepsteelt en illegale onderverhuur (a,b)	7	1: 1 2: 3 (registratie bij woningcorporaties en GGD) 4: 1 6: 4 7: 3-4 8: 0 9: 0
Aantal huisverlatingen vanwege huiselijk geweld (a,b)	1	6: 2
Aantal remigranten, huishoudens die na verblijf in buitenland naar Nederland terugkeren met een urgente huisvestingsvraag zonder middelen om hierin zelf te voorzien (a,b)	6	1: 4 (eerste helft 2021) 3: 6 4: 4 6: 4 8: 6 9: 7 (eerste helft 2021)
Aantal jongeren van 23 jaar of jongeren dat van (t)huis wegloopt of weggestuurd wordt (a,b)	5	2: 100 3: 1 4: 2 5: 5 9: 8-10

(a) gebaseerd op eigen registratie/onderzoek (b) gebaseerd op een schatting

2.4 Inzicht in dreigend verlies van onderdak na vertrek uit een instelling

Een belangrijke route naar dakloosheid is als na vertrek uit een (verblijf)instelling huishoudens dakloos worden. Hebben gemeenten zicht op aantallen huishoudens die zonder dak uitstromen uit de volgende verblijfsinstellingen?

1. Crisisopvang van de maatschappelijke opvang
2. Beschermd wonen
3. Detentie
4. GGZ-instelling en verslavingskliniek
5. Jeugdinstelling

Gemeente 1 en 9 hebben informatie over verlies van onderdak na vertrek uit de crisisopvang, beschermd wonen en detentie. Enkel gemeente 1 heeft informatie over verlies van onderdak na vertrek uit een GGZ-instelling of verslavingskliniek en jeugdinstelling. Twee gemeenten (4,7) geven aan geen informatie te hebben over het verlies van onderdak na vertrek uit een verblijfsinstelling. Voor vijf gemeenten (2,3,5,6,8) is het onbekend. Twee gemeenten (6,9) geven aan dat deze informatie via de centrumgemeente beschikbaar is.

Actuele en betrouwbare gegevens over verlies van onderdak na vertrek uit een (verblijf)instelling	Gemeenten (N=9)	
	Aantal	Nrs.
Crisisopvang van maatschappelijke opvang	2	1,9
Beschermd wonen	2	1,9
Detentie	2	1,9
GGZ- instelling of verslavingskliniek	1	1
Jeugdinstelling	1	1
Anders	2	6,9
Geen van bovenstaande	2	4,7
Onbekend	5	2,3,5,6,8

2.5 Inzicht in feitelijke dakloosheid

Vier gemeenten (1,2,3,6) beschikken over periodieke monitorinformatie over dakloosheid in de lokale bevolking. Drie gemeenten (4,8,9) hebben geen periodieke informatie maar hebben hier wel behoefte aan. Voor één gemeente (5) geldt dat ze de informatie niet hebben maar hier ook geen behoefte aan hebben. Voor gemeente 7 is deze informatie onbekend.

Het aantal rechthebbende dakloze mensen is bekend in 2 gemeenten (2,4) en bij de overige gemeenten is dit onbekend. Het aantal niet-rechthebbende dakloze mensen is bekend bij gemeenten 4 en 9.

Aantal feitelijk dakloze mensen in voorgaande jaar	Gemeenten (N=9)		
	Nrs. Aantal dakloze mensen	Nr. Geen info	Nr. Onbekend
Rechthebbende dakloze mensen	2 (a): eerste helft 2021: 121 4 (b): 6	-	1,3,5,6,7,8,9
Niet-rechthebbende dakloze mensen	4 (b): 1 9 (b): 8-10 per jaar in 2021	-	1,2,3,5,6,7,8

a) Informatie is gebaseerd op eigen registratie/onderzoek; b) Informatie gebaseerd op een schatting

2.6 Beschikbaarheid van betaalbare, passende huisvesting

Hoe staat het in de gemeenten met woonruimten sociale huur? Het ontbreken van betaalbare en passende woonruimten is immers een belangrijke structurele factor van dakloosheid. En hoe staat het in gemeenten met urgentieverklaringen?

Vier gemeenten (3,4,8,9) geven aan over genoeg betaalbare sociale huurwoningen te beschikken. Twee gemeenten geven aan een tekort te hebben, voor gemeente 1 is het onbekend hoe groot dit tekort is. Bij gemeente 6 is er momenteel een tekort van gemiddeld 7 sociale huurwoningen voor dak- en thuislozen. Bij drie gemeenten (2,5,7) is er onbekend of er voldoende betaalbare sociale huurwoningen zijn.

Alle negen gemeenten werken met een urgentieverklaring voor huishoudens die geen onderdak hebben. De gemiddelde wachttijd om via een urgentieverklaring een woning te krijgen bedraagt in vier gemeenten (1,2,8,9) drie maanden. In gemeente 3 en 4 is dit langer, namelijk 4-6 en 18 maanden. In drie gemeenten (5,6,7) is de gemiddelde wachttijd niet bekend.

Acht van de negen gemeenten (gemeente 7 is onbekend) hebben een contingent voor betaalbare huurwoningen beschikbaar voor kwetsbare burgers in samenwerking met woningcorporaties. Het aantal woningen dat daardoor beschikbaar is wisselt per gemeente. Gemeente 2 heeft het meeste woningen beschikbaar via een contingent, namelijk 15.

Zeven van de negen gemeenten (1,2,4,5,6,8,9) heeft een samenwerking met woningcorporaties en/of andere partijen om leegstaand maatschappelijk vastgoed te transformeren voor duurzame woonruimte voor kwetsbare informatie. Gemeente 7 geeft aan dit niet te hebben, en voor gemeente 3 is het onbekend.

Beschikbaarheid huisvesting en urgentieverklaring	Gemeenten (N=9)		
	Aantal ja nrs.	Aantal nee nrs.	Aantal onbekend nrs.
Voldoende betaalbare woonruimten sociale huur	4 (3,4,8,9)	2 (1: onbekend hoeveel tekort) 6: momenteel te kort van gemiddeld 7 woningen voor dak- en thuislozen)	3 (2,5,7)
Urgentieverklaring voor met voorrang verkrijgen van woonruimte voor huishoudens die geen onderdak hebben	9 (1,2,3,4,5,6,7,8,9)	-	-
Gemiddelde wachttijd voor krijgen woonruimte met urgentieverklaring	6 (1: 3 maanden 2: 3 maanden 3: 4-6 maanden 4: 18 maanden)	-	3 (5,6,7)

	8: 3 maanden 9: 3 maanden)		
Contingent betaalbare huurwoningen beschikbaar voor groepen kwetsbare burgers i.s.m. woningcorporaties	8 (1: 3, 2: 15, 3: 4, 4: 3, 5: 5, 6: 3/4, 8: 2, 9: 6)	-	1 (7)
Samenwerking met woningcorporaties en/of andere partners om leegstaand (maatschappelijk) vastgoed te transformeren voor duurzame woonruimte voor kwetsbare informatie	7 (1,2,4,5,6,8,9)	1 (7)	1 (3)

Bijlage 3 Relevante wettelijke kaders

Gezondheid (hoofdstuk 2)

Wettelijk kader:

- Wet maatschappelijke ondersteuning
- Zorgverzekeringswet
- Wet Verplichte Geestelijke Gezondheidszorg
- Wet Langdurige zorg
- Jeugdwet
- Wet publieke gezondheid

Wet maatschappelijke ondersteuning

Kernbegrippen in de wet maatschappelijke ondersteuning (WMO) 2015 zijn zelfredzaamheid en participatie. Deze begrippen vormen de meetlat voor het kunnen meedoen in de samenleving. Participatiewet en WMO gaan daarom hand in hand.

Gemeenten hebben in de WMO 2015 een bredere verantwoordelijkheid voor de deelname aan de maatschappij van mensen die niet op eigen kracht zelfredzaam zijn. Het gaat bijvoorbeeld om ondersteuning van de mantelzorger, een plaats in een beschermde woonomgeving voor mensen

met een psychische stoornis, of opvang van daklozen. Bij beschermd wonen wordt een samenhangend pakket van zorg, wonen en begeleiding geboden aan personen met een psychische aandoening (huidige ZZP GGZ categorie C). Het gaat hierbij om personen bij wie op participatie gerichte ondersteuning vanuit een beschermende woonomgeving centraal staat. Beschermd wonen is, net als de maatschappelijke opvang, landelijk toegankelijk. Burgers kunnen zich dus ook tot andere gemeenten wenden voor opvang en beschermd wonen. Een cliënt die vanuit een beschermd wonen locatie zelfstandig gaat wonen, is vrij de eigen woonplaats te kiezen, maar is daarin wel afhankelijk van het woningaanbod in de gekozen woonplaats. De gemeente kan bij het onderzoek ten behoeve van indicatiestelling een advies geven over de woonplaats waar de cliënt de beste zorgbinding heeft.

Andere voorzieningen komen terug in de Zorgverzekeringswet¹⁰(Zvw) of de Wet langdurige zorg (WLz). De laatste richt zich op de complexe en intensieve 24-uurszorg.

Zorgverzekeringswet

Over het algemeen heeft elke burger recht op zorg op grond van artikel 11 van de Zorgverzekeringswet¹¹. De zorgverzekeraar heeft een zorgplicht tegenover de verzekerden voor zorg die onder de Zorgverzekeringswet valt. In de zorgverzekeringwet is tevens opgenomen dat inwoners die onvoldoende inkomen hebben om zelf hun zorgverzekering te betalen hierin worden ondersteunt middels zorgtoeslag. Deze zorgtoeslag wordt bepaald aan de hand van het inkomen en het vermogen.

Wet Verplichte Geestelijke Gezondheidszorg

¹⁰ <https://wetten.overheid.nl/BWBR0018450/2019-01-01>

¹¹ <http://wetten.overheid.nl/BWBR0018450>

De Wet Verplichte Geestelijke Gezondheidszorg¹² is vanaf 2020 van kracht. Iemand die een gevaar vormt voor zichzelf of zijn omgeving, kan gedwongen worden opgenomen in een GGZ-instelling of gedwongen hulp krijgen middels deze wet. Een inwoner hoeft niet opgenomen te worden om verplichte zorg te krijgen, dit kan ook ambulante. De verplichte zorg is op maat voor de inwoner.

Wet Langdurige zorg

De Wet langdurige zorg (Wlz)¹³ regelt zware, intensieve zorg voor kwetsbare ouderen, mensen met een handicap en mensen met een psychische aandoening. Het Centrum Indicatiestelling Zorg (CIZ) beoordeelt of iemand die intensieve zorg of toezicht nodig heeft in aanmerking komt voor zorg vanuit de Wlz. Voor hen geeft het CIZ een zogeheten Wlz-indicatie af. Dit is een besluit waarin staat dat iemand recht heeft op langdurige zorg. Met een Wlz-indicatie krijgt iemand in een zorginstelling alle begeleiding en zorg die hij nodig heeft, zoals verpleging en verzorging.

Jeugdwet

De jeugdwet¹⁴ is vanaf 2015 van kracht. In de jeugdwet staat dat gemeenten grotendeels verantwoordelijk zijn voor de zorg en hulp voor de jeugd. Het doel van de wet is om de zorg voor de kinderen dicht bij het gezin te organiseren.

Onder de jeugdwet valt¹⁵:

- Zorg- en hulp bij opvoedingsproblemen
- Geestelijke gezondheidszorg (GGZ), ook in het kader van jeugdstrafrecht. Hieronder valt bijvoorbeeld behandeling van psychische problemen, dyslexiezorg, verblijf in een instelling maar ook forensische zorg.
- Zorg bij een lichamelijke beperking (alleen bij geselecteerde zorgindicaties)
- Vervoer bij begeleiding en persoonlijke verzorging
- Kinderbescherming en jeugdreclassering
- Gesloten jeugdzorg

Jeugdhulp kan worden verlengd aan jeugdigen tussen de 18 en 23 jaar. Dit kan worden gedaan als de hulp die wordt geboden tot de 18 jaar niet kan worden geboden middels een andere wet nadat de persoon in kwestie ouder dan 18 is. Of wanneer een behandeling die is gestart voor het 18^e levensjaar vanuit de jeugdwet nog doorloopt. Er moet wel voor het 18^e levensjaar gebruik zijn gemaakt van de jeugdhulp om van deze regeling gebruik te maken.

Wet publieke gezondheid

De Wet publieke gezondheid¹⁶ regelt de organisatie van de openbare gezondheidszorg, de bestrijding van infectieziektecrises en de isolatie van personen/vervoermiddelen die internationaal gezondheidsgevaaren kunnen opleveren. Dit ligt voor een belangrijk deel in handen van de GGD 's en het RIVM. Er worden ook preventieprogramma's aangeboden.

¹² <https://wetten.overheid.nl/BWBR0040635/2021-01-01>

¹³ <https://wetten.overheid.nl/BWBR0035917/2021-01-01>

¹⁴ <https://wetten.overheid.nl/BWBR0034925/2020-07-01>

¹⁵ <https://www.zorgwijzer.nl/faq/jeugdzorg>

¹⁶ <https://wetten.overheid.nl/BWBR0024705/2022-03-01>

Wonen (hoofdstuk 2)

Wettelijk kader

- Wet Maatschappelijke Ondersteuning: zie hiervoor
- Participatiewet
- Wet gemeentelijk schuldhulpverlening
- Zorgverzekeringswet: zie hiervoor
- Woningwet
- Wet basisregistratie personen
- Huisvestingswet

Participatiewet

De participatiewet¹⁷ is van kracht sinds 1 januari 2015. Het doel van deze wet is om zo veel mogelijk mensen te laten participeren in de samenleving en zo veel mogelijk in het eigen onderhoud voorziet.

Inwoners hebben recht op een algemene bijstandsuitkering als men niet genoeg inkomen of vermogen heeft om in het eigen levensonderhoud te voorzien¹⁸. Er zijn een aantal voorwaarden:

- u bent Nederlander of u woont rechtmatig in Nederland;
- u bent 18 jaar of ouder;
- u heeft niet genoeg inkomen of eigen vermogen om in uw levensonderhoud te voorzien;
- u kunt geen beroep doen op een andere voorziening of uitkering, waarmee u in uw levensonderhoud kunt voorzien;
- u zit niet in de gevangenis of een huis van bewaring.

Ook kan er bijzondere bijstand worden aangevraagd voor incidentele of periodieke kosten die uit bijzondere omstandigheden ontstaan en die niet zelf kunnen worden betaald. Of een inwoner hier aanspraak op kan maken verschilt per gemeente.

Het Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen (UWV) voert de WW-, ZW-, WAZO-, WIA-, WAO-, WAZ-, Wajong-, IOW-uitkering en de Toeslagenwet uit.

Jongeren tot 27 jaar

Voor jongeren onder 27 jaar, die zich voor een uitkering vanuit de Participatiewet melden, geldt eerst een zoektijd van vier weken. Jongeren moeten zelf en aantoonbaar zoeken naar werk en/of naar mogelijkheden binnen het regulier onderwijs, voordat zij in aanmerking kunnen komen voor een uitkering. Lukt dit niet en is de gemeente van oordeel dat de jongere zich in deze vier weken voldoende heeft ingespannen (aantoonbaar door middel van documentatie), dan kan deze in aanmerking komen voor een uitkering of ondersteuning. De bijstand kan dan ingaan met terugwerkende kracht vanaf de dag van melding, tenzij de belanghebbende op die dag nog in detentie zit. Zie ook de tekst hierboven over de mogelijkheid van samenvallen van de zoektermijn met de laatste vier weken van detentie.

¹⁷ <https://wetten.overheid.nl/BWBR0015703/2021-01-01>

¹⁸ <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/bijstand/vraag-en-antwoord/wanneer-heb-ik-recht-op-bijstand>

Vanaf 27 jaar

Voor mensen vanaf 27 jaar geldt geen zoektermijn. Mensen kunnen via een aanvraaggesprek een verzoek om bijstand indienen. Het college verleent uiterlijk binnen vier weken na de datum van aanvraag bij wijze van voorschot algemene bijstand in de vorm van een renteloze geldlening. (art 52, lid 1 Participatiewet). Bij een voorschot zal een globale controle moeten plaatsvinden of de betrokkene tot de kring van rechthebbenden behoort (op grond van art. 52, 1e lid, sub b, wordt geen voorschot verleend als er geen recht op bijstand bestaat). Het recht op bijstand ontstaat niet eerder dan vanaf de dag dat de betrokkene zich heeft gemeld voor een bijstandsaanvraag (art. 44 Participatiewet).

Kostendelersnorm

Mensen die in de bijstand zitten kunnen gekort worden op hun uitkering als er andere volwassenen in hetzelfde huis wonen¹⁹. Hoe meer medebewoners, hoe minder uitkering. Dit geldt ongeacht de financiële draagkracht van de medebewoner(s). Niet alle medebewoners tellen mee voor de kostendelersnorm, er zijn een aantal uitzonderingen op deze regel:

- de echtgenoot van de bijstandsgerechtigde;
- commerciële relatie met schriftelijke overeenkomst;
- personen die onderwijs volgen;
- bij een tijdelijk verblijf;
- verblijf in instelling voor opvang, beschermd en begeleid wonen.

Wet gemeentelijke schuldhulpverlening (Wgs)

Vanaf 1 juli 2012 is de 'Wet gemeentelijke schuldhulpverlening'²⁰ van kracht. De gemeente is verantwoordelijk voor het armoedebeleid en de schuldhulpverlening voor zijn inwoners. De gemeentelijke schuldhulpverlening moet een integraal karakter hebben. Dit betekent dat er bij schuldhulpverlening niet alleen aandacht moet zijn voor het oplossen van de financiële problemen, maar ook voor eventuele omstandigheden van de persoon in kwestie die op enigerlei wijze in verband kunnen staan met de financiële problemen, zoals psychosociale factoren, relatieproblemen, de woonsituatie, de gezondheid, verslaving of de gezinssituatie. De gemeente heeft een zorgplicht, maar dit betekent niet dat iedereen recht heeft op schuldhulpverlening. De Wgs gaat uit van een brede toegankelijkheid van de schuldhulpverlening. De gemeente bepaalt wie in aanmerking komt voor schuldhulpverlening en kijkt aan de hand van de individuele omstandigheden welke dienstverlening passend is welke vorm/onderdelen van dienstverlening). De gemeente kan schuldhulpverlening weigeren ingeval van recidive en fraude, maar zal ook in dit geval een individuele afweging maken op basis van alle omstandigheden. De schuldhulpverlener zoekt samen met de schuldenaar naar een oplossing voor de financiële problemen. Dat kan het treffen van een minnelijke schuldregeling met de schuldeisers van de schuldenaar zijn. Wanneer alle schuldeisers akkoord gaan, met de voorgestelde schuldregeling (al dan niet door een dwangakkoord), hoeft er geen aanvraag tot de Wet schuldsanering natuurlijke personen (Wsnp) te worden ingediend. Wanneer het niet lukt om tot een minnelijke schuldregeling met de schuldeisers te komen, kan de schuldenaar de rechter om de toepassing van een wettelijke schuldsaneringsregeling verzoeken (zie hierboven).

¹⁹ https://vng.nl/sites/default/files/2020-10/factsheet_maatwerk_participatiewet_dak-thuislozejongeren.pdf

²⁰ <http://wetten.overheid.nl/BWBR0031331>

Wijziging per 1 januari 2021

Vanaf 1 januari 2021 zijn er wijzigingen van kracht betreffende de Wgs²¹. De eerste wijziging houdt in dat hulpverleners zelf digitale informatie mogen opvragen over hun cliënten betreffende schulden en inkomen. Voorheen diende inwoners dit zelf in te dienen, hetgeen zorgde voor langere wachttijden. Ten tweede komt er een 'Besluit gemeentelijke schuldhulpverlening' waarin signalen zullen worden beschreven aan de hand waarvan hulpverleners uit eigen beweging schuldhulpverlening kunnen aanbieden aan een inwoner.

Adviesrecht gemeenten bij schuldenbewind (Ags)

Gemeenten zijn verantwoordelijk voor het bieden van passende ondersteuning bij schulden. Voor een effectieve aanpak bij schuldenproblematiek is samenwerking tussen gemeentes, rechters en beschermingsbewindvoerders cruciaal. Gemeenten hebben een adviesrecht gekregen in de gerechtelijke procedure rondom schuldenbewind²². Het doel van het adviesrecht is om de rol die gemeenten hebben betreffende schuldenproblematiek beter te kunnen uitvoeren.

Woningwet

De Woningwet²³ geeft voorschriften voor de volkshuisvesting, over woningbouw en de geldelijke steun van gemeente en Rijk voor woningbouw. Er is onder andere in opgenomen dat de overheid een inspanningsplicht heeft om iedere inwoner in huisvesting te voorzien en wat de taken van de woningcorporaties zijn o.a.: bouwen, verhuren en beheren van sociale huurwoningen.

Per 2022 is er een nieuwe Woningwet in werking gesteld. Deze wet:

- geeft meer ruimte aan woningcorporaties om hun rol op de woningmarkt op te vullen.
- biedt meer mogelijkheden voor het bouwen van huurwoningen in het middensegment, het verduurzamen van het woningbezit en het verbeteren van de leefbaarheid.
- geeft meer ruimte voor lokaal maatwerk voor woningcorporaties, gemeenten en huurders.
- verplicht gemeenten om een woonvisie op te stellen.

Wet Basisregistratie Personen (BRP)

De Wet Basisregistratie Personen (Wet BRP)²⁴ vormt het wettelijke kader voor de basisregistratie van personen. Iedere burger draagt verantwoordelijkheid om zich in te schrijven in de BRP.

Op grond van artikel 2.42 van de Wet BRP kan als briefadresgever worden gekozen:

- een natuurlijke persoon die als ingezetene is ingeschreven in de BRP; of
- een rechtspersoon, die zijn zetel in Nederland heeft en die door het college van burgemeester en wethouders is aangewezen om als briefadresgever in zijn gemeente op te treden.

Briefadres

Wanneer iemand geen woonadres heeft kan er aanspraak worden gemaakt op een briefadres²⁵. Via dit adres kan de overheid de betreffende persoon bereiken. Dit briefadres is een adres van een ander of van een instelling waar iemand verblijft. Dit briefadres kan alleen in Nederland zijn.

²¹ <https://vng.nl/artikelen/wijziging-wet-gemeentelijke-schuldhulpverlening-wgs>

²² <https://vng.nl/sites/default/files/2020-11/toelichting-op-het-adviesrecht-gemeenten-bij-schuldenbewind.pdf>

²³ <https://wetten.overheid.nl/BWBR0005181/2022-01-01#HoofdstukII>

²⁴ <https://wetten.overheid.nl/BWBR0033715/2019-02-03>

²⁵ <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/gemeenten/vraag-en-antwoord/kan-ik-een-briefadres-krijgen-als-ik-geen-vast-woonadres-heb>

Huisvestingswet

Uitgangspunt van de Huisvestingswet²⁶ is de vrijheid van vestiging: dat iedereen kan gaan wonen waar hij of zij dat wil. Gemeenten mogen deze vrijheid alleen beperken als dat nodig is. Het recht op vrije vestiging is mede vastgelegd in het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens. Ook de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo)²⁷ biedt burgers de ruimte zich te vestigen waar ze dat willen en regelt de landelijke toegankelijkheid van voorzieningen als Beschermd Wonen en Maatschappelijke opvang.

De Huisvestingswet 2014 biedt gemeenten instrumenten om te sturen in de verdeling van woonruimte en de samenstelling van de woonruimtevoorraad. Het is de gemeenten niet langer toegestaan in convenanten e.d. afspraken te maken over de verdeling van woonruimte of wijzigingen in de woonruimtevoorraad vast te leggen. Gemeenten moeten nu een nieuwe verordening opstellen wanneer zij willen sturen in de woonruimteverdeling, waarin een doelgroep expliciet kan worden benoemd. Een verordening vormt inbreuk op de vrijheid van vestiging en mag alleen worden toegepast bij een bepaalde mate van schaarste.

Urgentieverklaring woningzoekende

In sommige situaties kunnen mensen aanspraak maken op voorrang op sociale huurwoningen bij woningcorporaties middels een urgentieverklaring²⁸. Deze urgentieverklaring kan aangevraagd worden bij de gemeenten. De urgentieverklaring kan worden aangevraagd in verschillende situaties, voorbeelden zijn bij grote financiële problemen of een ernstige ziekte. Ook kunnen mensen die in een maatschappelijke instellingen verblijven of (dreigend) dakloos zijn aanspraak maken op de urgentieverklaring. De kosten die verbonden zijn aan de urgentieverklaringen verschillen per gemeente.

Inkomen (hoofdstuk 2)

Wettelijk kader:

- Participatiewet: zie hiervoor
- Wet gemeentelijke schuldhulpverlening (Wgs): zie hiervoor
- Faillissementswet (Wet schuldsanering natuurlijke personen)

Faillissementswet (Wet schuldsanering natuurlijke personen)

De Faillissementswet²⁹ geeft aan dat elk natuurlijk persoon een verzoek bij de rechter kan indienen om toepassing van een schuldsaneringsregeling uit te spreken. Op basis van artikel 285 lid 2 van de Faillissementswet is de gemeente, of een door hen aangewezen instantie, verplicht mee te werken aan het opstellen van de verklaring die toegang kan geven tot de wettelijke schuldsanering. De rechter beoordeelt vervolgens of een verzoek kan worden toegewezen (artikel 288 van de Faillissementswet). Een verzoek kan bijvoorbeeld worden afgewezen indien de schuldenaar ten aanzien van het ontstaan of onbetaald laten van zijn schulden in de vijf jaar voorafgaand aan de dag waarop het verzoekschrift is ingediend, niet te goeder trouw is geweest.

²⁶ <http://wetten.overheid.nl/BWBR0005674/>

²⁷ <https://wetten.overheid.nl/BWBR0035362/2018-11-17>

²⁸ <https://vng.nl/brieven/wijziging-model-huisvestingsverordening-en-nieuw-model-urgentieverordening>

²⁹ <http://wetten.overheid.nl/BWBR0001860/TitelIII/Eersteafdeling>

Activiteiten (hoofdstuk 2)

Wettelijk kader: zie hiervoor

- Participatiewet
- Wet maatschappelijke ondersteuning
- Jeugdwet

Relaties (hoofdstuk 2)

Wettelijk kader: zie hiervoor

- Wet maatschappelijke ondersteuning
- Jeugdwet

Voorzorg en herstelzorg (hoofdstuk 3)

Wettelijk kader: zie hiervoor

- Wet maatschappelijke ondersteuning
- Jeugdwet
- Zorgverzekeringswet
- Wet Verplichte Geestelijke Gezondheidszorg
- Wet Langdurige zorg

Wonen op maat (hoofdstuk 4)

Wettelijk kader:

- Wet Basisregistratie Personen (BRP), waaronder briefadres: zie hiervoor
- Huisvestingswet: zie hiervoor
- Wet op de uitgebreide identificatieplicht
- Paspoortwet
- Besluit paspoortgelden

Wet op de uitgebreide identificatieplicht

Op grond van de Wet op de uitgebreide identificatieplicht³⁰ moeten alle Nederlandse burgers beschikken over een geldig identiteitsbewijs. Het is strafbaar om geen geldig identiteitsbewijs te

³⁰ <https://wetten.overheid.nl/BWBR0006297/2017-03-01>

kunnen of willen laten zien. Een identiteitsbewijs is noodzakelijk om gebruik te mogen maken van publieke voorzieningen, zoals een uitkering, een opname bij een zorginstelling en voor (maatschappelijke) opvang.

Paspoortwet

Alleen de burgemeester van de gemeente waar de burger staat ingeschreven, is bevoegd om een paspoort of Nederlandse ID-kaart uit te geven (art. 40 Paspoortwet³¹). Voor de uitgifte van ID-bewijzen is de afdeling Burgerzaken van de gemeente bevoegd en verantwoordelijk. De Paspoortwet (art. 28, 3e lid) regelt dat de aanvraag ook op een andere wijze (schriftelijk of op bezoek bij de aanvrager) kan geschieden als het om zwaarwegende redenen (bijvoorbeeld medische redenen) voor de aanvrager niet mogelijk is om in persoon te verschijnen. In dat geval kan bij het aanvragen van een paspoort (dus niet bij een ID-kaart) gebruik worden gemaakt van een zogenaamde Mobiel Aanvraagstation.

Besluit paspoortgelden

De kosten voor de aanschaf van een nieuw identiteitsbewijs zijn voor de aanvrager. Als deze aantoonbaar niet over voldoende financiële middelen beschikt, zijn er mogelijkheden om het identiteitsbewijs tegen gereduceerd tarief of gratis te verstrekken. Het Besluit paspoortgelden en artikel 255 van de Gemeentewet³² houden rekening met de mogelijkheid dat de gemeente aan betrokkene geheel of gedeeltelijk kwijtschelding verleent van de gemeentelijke leges voor het reisdocument (art. 2, tweede lid Besluit Paspoortgelden).

³¹ <http://wetten.overheid.nl/BWBR0005212>

³² <http://wetten.overheid.nl/BWBR0005264>